Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 290 (13779) | 1974 оной декабриин 11, среда | Сэн 2 мүнгэн.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюродо, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ

ФРАНЦИИН РЕСПУБЛИКЫН ПРЕЗИДЕНТ В. ЖИСКАР д'ЭСТЭНТЭЙ КПСС-эй ЦК-гай ГЕНЕРАЛЬНА СЕКРЕТАРЬ Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ ҺАНАЛАА МЭДЭЛСЭХЭ УУЛЗАЛГЫН ДҮНГҮҮД ТУХАЙ

ПСС-эй ЦК-гай Политбюро, Р-эй Верховно Соведэй Пре-ум, СССР-эй Министрнүүдэй Франциин Республикын идент В. Жискар д'Эстэнтэй С-эй ЦК-гай Генеральна сек-рь нүхэр Л. И. Брежневэй һа-а мэдэлсэхэ уулзалгын дүн-ые хаража үзөөд, нүхэр Л. И. жневэй ябуулгые бүрин һай-а, Рамбуйедэ баталагдаһан энүүдээр, үгэеэ ойлголсол-сэдьхэлээ хананхай байһанаа эйлэн мэдүүлнэ.

СР-эй ба Франциин Респуб-н хоорондо дипломатическа саанай тогтоогдоһоор 50 жэ-ойн тэмдэглэгдэхэ үеэр Рам-э болоһон уулзалга хоёр оро-хоорондо 1966 онһоо барим-бэелүүлэгдэжэ байгаа үгэеэ лсолгын ба хани харилсаанай икын бата тогтууритай бай-дахинаа лаблан элирхэйлбэ. л политика олохон ушарта рдуу байдалай һуларалгын, ба баруун тээхи оронуудай ндын харилсаае социальна ондоо байгууламжатай гүрэ-й амгалан гуримаар зэргэ лгын гол ёһо баримталан ху-лгын эхин болоһон байна. Р-эй ба Франциин хоорондохи саа холбооной гол ёһонтой, вческэ зүбшэлэлгэнүүд тухай колтой зохилдуулан, совет-уз харилсаае хүгжөөлгын ороной арадуудай национальна аша туһада, уласхооронтдын юрэнхы оршон байдал таарамжатай зохидоор хүгжөөлгэдэ харюусадаг байһыень үнгэрэгшэ жэлнүүд хүсэд дүүрэнээр лаблан баталаа.

Зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалнуудта бодото байдалые үндэһэ болгон, бүтэмжэтэйгөөр хандажа, Президент В. Жискар д'Эстэнгэй нүхэр Л. И. Брежневэй хэһэн хөөрэлдөөнүүдэй шухала үрэ дүнгынь — ниитэевропын зүблөөе богонихон болзор соо дүүргэхэ, тэрэнэй гурбадахи шатые үнгэргэхэ ба түгэсхэлэй документнүүдтэ дээдэ тушаалтадай гараа табиха һайн үндэһэ һуури бии болоо гээд ойлголсоһон ябадал болоно гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюро, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, СССР-эй Министрнүүдэй Совет тоолоно. Энэ түбидэхи шахардуу байдалые саашадань һуларуулгын шухала нүхэсэл болохо тэрэ зүблөөе амжалтатайгаар дүүргэбэл, Европын ба бүхы дэлхэйн арадуудай хоорондын амгалан харилсаанай тогтууриие бэхижүүлхэ хэрэгтэ туһа хүргэхэ байха.

Зүүн зүгтэхи аюул түбэгтэй байдалай гол асуудалнуудаар хоёр ороной хараа бодолнуудай тудалдадаг байһые уулзалгын үедэ тэмдэглэгдэһэн ушар шухала баримта болоно гэжэ Советскэ Союз тоолоно. 1967 ондо эзэмдэгдэһэн бүхы газар нютагуудһаа Израилиин сэрэгүүдые гаргуулха, эндэхи бүхы гүрэнүүдэй бэеэ даадаг байха эрхые хүндэлэн, ООН-ой зохихо шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр энэ нютагта таарамжатай бата бэхи эб найрамдал тогтоохые хоёр тала шухалада тоолоно. Гэхэтэй хамта, Палестиныһ арад зоной хуулита эрхэ хангалга онсо удха шанартай байна. Советскэ Союзай ба Франциин зүгһөө үгэеэ ойлголсоһон ябуулгануудые Дүтын Зүүн зүгтэ хэээ һаань, эндэхи байдалые амгалан аргаар заһаруулан шиидхэхэ хэрэгтэ шухала хубита болохо һэн.

Индохитад тушаа Парижай хэлсээе наринаар сахиха ябадал түйлаха гэжэ хоёр талын эрмэлзэдэг байһые совет хүтэлбэрилхы бүлэгүүд, бүхы совет арад һайшаана.

Кипрэй Республикын бэеэ дааһан, түгэс сүлөөтэ ба газар уһанай талаар бүрин байлгые дүүрэн хүндэлһэнэй үндэһөөр, Кипрэй асуудалые заһаруулан шиидхэлгэдэ туһа хүргэхөөр хоёр талын бэлэн байһаниинь шухала удха шанартай.

Үрдилдэн зэбсэглэхэ ябадалһаа хүн түрэлтэниие абаран сараха гээшэ мүнөө сагай тон шухала зорилго болоно. Энээнтэй дашарамдуулан хэлэбэл, элдэб зэбсэгүүдые, тэрэ тоодо ядерна зэбсэгые, хуряалгын талаар оролдолго хүсэлэлгэ гаргажа үргэлжэлхэ гэжэ шууд хүсэдэг байһанаа СССР-эй ба Франциин лаблан баталһаниинь, зэбсэгүүдые хуряаха асуудалаар бүхэдэлхэйн конференци зарлахые хүсэһөөр байһаниинь шухала.

Нүхэр Л. И. Брежневэй, Президент В. Жискар д' Эстэнэй һаналаа мэдэлсэхын тула уулзаһанһаа уламжалан, совет-француз хоёр талын харилсаанай шэнэ хүсэтэйгөөр хүгжэлгэдэ шэнэ эршэ нэмэбэ.

Франко-совет харилсаа холбоон — Франциин гадаадын политикын гол шухала зүйл болоно гэжэ Президент В. Жискар д'Эстэнэй мэдүүлһые Советскэ Союзда хананһяар угтаа.

Харилсаагаа бата, тогтууритай үндэһэ һуури дээрэ хүгжөөхэ, бүри нүлөө ехэтэй болгохо гэжэ Рамбуйедэ ойлголсоһон ушар совет-француз харилсаа холбооной саашадаа хүгжэхэ үргэн ехэ арга боломжо олгоно. Энэ хэлсээгээ тодорхой шэнэ хэрэгүүдээр батадхаха шухала байна. Иимэ замаар дабшаха гэжэ батаар шиидэнхэй байһанаа Совет тала элирхэйлнэ.

Дээдэ тушаалтадай шэнэ уулзалга хоёр ороной хоорондын экономическа харилсаа холбооe үргэдхэхэ ба гүнзэгырүүлхэ хэрэгтэ горитой туһа хүргөө. хоёр ороной хоорондын харилсаанай шухала үндэһэ һууринуудай нэгэн болоно гэжэ Советскэ Союзда хананһяар тэмдэглэнэ. Экономическа ба урьһа зээлиин асуудалнуудаар Рамбуйедэ гар табигдаһан документнүүд, түбхын түрүүндэ 1975—1979 онуудай хугасаа соо бэелүүлэгдэхэ экономическа харилсаа холбоон тухай хэлсээн хадаа социальна ондо ондоо байгуулалтатай оронуудай хоорондын экономическа харилсаае али али талада ашатай туһатайгаар хүгжөөлгын эли тодо жэшээ болоно.

Нүхэр Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр Франци ошолго уласхоорондын шухала асуудалнуудые шиидхэхын тула, шахардуу байдал һуларуулжа үргэлжэлхын, гүрэнүүдэй али али талада ашатай туһатай харилсаа холбоо хүгжөөхын тула дээдэ тушаалтадай уулзалгануудай шухала үүргэтэй байһые дахинаа элирхэйлэн харуулба. СССР Франци хоёрой хоорондохи харилсаае саашадань хүгжөөхэ тухай хэлсээнүүдые, үгэеэ ойлголсолгые бодото дээрэнь бэелүүлбэл, Европодо ба бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал, аюулгүй байдал батадхаха хэрэгтэ ехэ удха шанартай байха.

Советскэ Союзай ба Франциин хоорондохи үгэеэ ойлголсолгын, харилсаа холбооной политикые хоёр ороной үргэн олон ажалшад һайшаан дэмжэнэ.

СССР-эй Верховно Соведэй Палатануудай Саг үргэлжын комиссинуудта

СССР-эй Верховно Соведэй Палатануудай бэлэдхэлэй комиссинуудай пленарна заседани декабриин 9-дэ үглөөнэй 10 часта болоо. Арадай хэрэглэлэй эд товарнуудые үйлэдбэрилгын асуудалнууд эндэ зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Арадай хэрэглэлэй эд товарнуудай талаар бэлэдхэлэй комиссиин түрүүлэгшэ депутат А. А. Смирнов СССР-эй арадай ажахые 1975 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбэй тус тус бүлэгүүдые. ерэхэ жэлэй бюджедые даб дээрэ хаража үзэлгын үрэ дүнгүүд тухай элидхээ. Тус коммисси СССР-эй Госпланай, СССР-эй Финансын министерствын, бусад министерствэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй мэдээсэлнүүдые сонсоод, орон дотор эд товарнуудые бүтээн гаргалгын ба шанарай ямар байһантайнь анхаралтайгаар танилсаба.

Тодорхой һанамжанууд ба дурадхалнууд баталагдан абтаа. Саг үргэлжын комиссинууд хүдэлмэрилжэ үргэлжэлһөөр.

(ТАСС).

СССР-эй ба ДРВ-гэй хоорондын хэлсээнүүдтэ гар табигдаа

Вьетнамай Демократическа Республикада Советскэ Союзай зүгһөө экономическа, техническэ туһаламжа үзүүлхэ тухай хэлсээнүүд декабриин 8-да Москвада гар табигдаһан байна.

Хоёр ороной хоорондын аха дүү ёһоной хани барисаа, харилсаа холбооe үндэһэ болгон, Советскэ Союз шухала түхеэрэлгэ ба материалнуудые үгэжэ, арадайнгаа ажахые һэргээхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэнь ДРВ-дэ туһа хүргэхэ гэбэ. Тусхайлан хэлэбэл, промышленна барилгануудые бүтээхэ, геологическа шэнжэлгэнүүдые хэхэ хэрэгтэнь ДРВ-дэ туһалха, тэрэшэлэн харгы-барилгын машинануудые, тракторнуудые, ашаанай автомобильнуудые, хара ба үнгэтэ металлнуудай прокат, нефтепродуктнуудые, химическэ үтэгжүүлгэ ба бусад эдлэл хэрэгсэлнүүдые ДРВ-дэ үгэхөөр хараалагдана.

(ТАСС).

МАЛАЙ ҮБЭЛЖЭЛГЫЕ ШАЛГАНАБДИ

ШЭШЭРЭЛДЭШЭҺЭН ШАХАМАЛНУУД

Үнгэрэгшэ үбэлэй эхеэр Ивалгын үйлэдбэрилгэ-туршалгын ажахыда үхэрнүүдые шахан таргалуулха тусхай оньһожоруулагдаһан фермын эмхидхэгдээд байхада, тэндэхи малшад ехээр баярлаһан юм. Юуб гэхэдэ, тэндэхи нэгэ доро 200—250 үхэр байлгажа шахаха байра соонь малай шэбхэ шабааһа сэбэрлэхэ, үбһэ тэжээлыень буйлуулан, хубаарилжа үгэхэ оньһожоруулга, үхэрнүүдэй байра дээрээ байгаад уһалха түхеэрэлгэ гэхэ мэтэ тодхоогдоһон байгаа.

— Тэрэмнай яһала ашаг үрэтэйшье байһан юм. Ажал хүсэ ехээр гаргангүйгөөр үхэр бүхэнэй шэгнүүрые сүүдхэдээ дунда зэргээр 800—850 граммаар нэмээдэг һэмди, — гэжэ ажахын зоотехник-селекционер Е. С. Славина хэлэнэ.

...Тэрэ утаашаа 110 метр уужам ехэ, досоогоо хуу оньһожоруулагдаһан байрань хооһон, үүдэнүүдынь сэлигдэнхэй, сонхонуудайнь нүхэнүүд онгойлдожо, байра соонь хүр саһа хаяжархинхай, ехэл үзэмжэгүй байдал харагдана. Үнгэрхэдөө байрын наг шэбхые газаашань гаргаха шэб шэнэ транспортёрынь сэбэрлэгдээгүй, шабааһанда баригдажа хүрэшэнхэй байна.

— Иимэ һайн түхеэрэлгэтэй байра соогоо малаа юундэ оруулжа шаханагүйбта? — гэжэ Дээдэ-Ивалгын отделениин бригадир Бимба Базаровһаа асуухадамнай, тэрэ нигэжэ хэлэбэ:

— Досоонь хүйтэн. Байрын үүдэнэй хажуугаар газаашань гаргагдаһан транспортёрой хүйтэндэ хүрэхэгүйнь тула дулаан тамбур байха аад, тэрэниие барилгашад хээгүй гэнэ.

Иимэ һайн байрынь хэрэглэгдээгүй байһанай шалтагааниинь гансашье энэ бэшэ. Ушарынь юуб гэхэдэ, нэгэдэхи отделениие эрхилэгшэ П. Н. Лубсанов бусад отделенинүүдһээ шахан таргалуулха хашарагуудые суглуулжа абахаяа арсаһан байгаа. Тиигэжэ мал шахан таргалуулха томодхогдоһон гүүртэ эмхидхэхэ хэрэгые гэдэргэ татаа ха юм.

Энэ шухала асуудалые түргэнөөр зүб тээшэнь шиидхэхэ тушаа ажахын хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд ямаршье хэмжээ абаагүйнь гайхалтай.

Тиимэһээ эбэртэ бодо мал шахаха ажал хуушанайхяараа отделени бүхэндэ жэжэхэн гүүртэнүүдтэ эмхидхээ гээшэ. Бидэ һаяхан тэдэ гүүртэнүүдтэнь ябажа, малай ямараар шахан таргалуулагдажа байһаниие хараабди. Ключи тосхоной захада хуушарһан муухан байратай гүүртэдэ 128 үхэр шахагдажа байна. Эндэ малшад Д. Орлова, Н. Мясников гэгшэд хүдэлнэ. Манай ерэхэдэ, тэдэнэр бригадир И. Степановтай хамта үхэрнүүдээ шэгнэжэ байба. Шахамал бүхэниинь 350—380 килограмм татана. Теэд, үнэндөө, малайнь шэгнүүр һанаһанда хүрэмөөр нэмэнэгүй. Жэшээнь, ноябрь һарада үхэр бүхэниинь шэгнүүрэз сүүдхын 400 граммаар нэмээһэн байба. Мүн эдэнтэй зэргэлээд байдаг С. К. Музыковай харууһалдаг түлжүүлэгдэхэ буруудынь тус бүридөө шэгнүүрэз сүүдхын миил 140 граммаар нэмээгээ. Хашаагай газаа борьбо дээрээ бохиношоһон жэжэхэн бурууд хүйтэндэ шэшэрэлдэн, хайратай юумэд байна.

— Малнай шэгнүүрээ ехээр нэмээхэ гэжэ найдаханшье бэрхэтэй даа. Үбһэ тэжээлшье яһала бии. Рационойнгоо ёһоор эдэндэмнай үбһэн, сенаж, талха таряанай зүйл, һолоомо элбэгээр эдюулэгдэхэ гэжэ хараалагданхай. Гэбэшье тэрэнь хаһа сагтаа асаргаданагүй, ходо таһалдашана. Бүхэли ноябрь һарада нэгэшье центнер сенаж асаргадаагүй.

Ажахын дүрбэдэхи отделениин малшад Е. Гордеев, С. Нимаев, гэгшэдэй харадаг шахамал малай гүүртэнүүдэй байдал энээнһээ үлүү бэшэ. Жэшээнь, Гордеевэй даадаг гүүртэдэ 50 үхэр шахагдана. Малынь үйрүүлһэн талха таряа хуурайгаар яһала горитой эдинэ. Теэд үбэлэй хүйтэндэ бүхэли үдэр задагай хорёо соо газаа байхадаа дааража, ёһоор таргалнагүй. Дээдэ-Ивалгын отделенидэ В. Эрдынеев 100 үхэр шахажа байнхай. Тэдэнь баһал бүхэли үдэр соо газаа хүйтэндэ эдеэлүүлэгдэнэ. һүниндөө дулаалагдаагүй муу хашаа соо хононо. Ингэжэ байхадаа мал яагаад түргэн таргалха, шэгнүүрээ ехээр нэмээхэб даа. Арганьгүй.

Бүхы дээрээ Ивалгын ОПХ-да адууһа малай үбэлжэлгэ бэлэдхэл муутайгаар эхилэнхэй, мүнөөшье тэдэ дутуу дундань ёһоор усадхагданагүй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Шахамал үхэрнүүдэй мүн үсхэбэридэ табигдаха эмэ хашараг, гунжадайнь хонодог хашаануудые харахада, хана хаянуудынь гарай багташахаар забһартай, дээгүүрээ хушалтагүй һула, сэнхэг болошонхой байха юм.

Иимэ томо, арга боломжо ехэтэй ажахыда мал шахалга, буруу, хашарагуудые түлжүүлгэ яахадаа иимэ муугаар эмхидхэгдэнхэй гээшэб гэһэн асуудал гарана. Эндэ ажахын мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэдэй ажалдаа харюусалга багатайгаар хандаһан, зонойнгоо дунда эмхидхэлэй хүдэлмэри муугаар ябуулһанһаань иимэ байдал тохёолдоо. Илангаяа мал ажалда шэнэ түрүү онол арга ёһоор нэбтэрүүлэгдэнэгүй. Үнгэрхэдөө байгша ондо ажахы гүрэндэ мяха тушааха даабаряа дүүргэжэ шадахаяа болёод байнхай. Абтаһан продукцинь тон ехэ гаргашатай болоно. Иимэ тулюур байдалһаа гарахын тула ажахын хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд шухала хэмжээ түргэн абаха бэзэ гэжэ һанагдана.

А. НАГАСЛАЕВ,
«Коммунизмын туяа» газетын хүдэлмэрилэгшэ.
Улаан-Үдын аймаг.

«БУРЯАД ҮНЭН» 75
ХОНИШОДОЙ МҮРЫСӨӨН

ЗУУТАН НЭРЭЕЭ АЛДАХАГҮЙБДИ

...публикын түрүү хонишо... ында дэлгэрһэн социалис ...оонэй зэргэдэ жагсагша... улам олошоржо байһан ...мэдээсэлнүүдые үдэр шахуу газетэнүүдтэ ...телевизорээр ха... радиогоор шаг... Иимэ ехэ хүдэлөөндэ ...жо, бэе дээрээ үндэр ...үүдые абаһан, тэдэнээ ...хэ ямар арга боломжо... байһанаа «Буряад үнэн» ...нээ хуудаһануудта хөө... түрүү хонишодой бэшэг... лилсаад байхадаа, энэ ...өөндэ хам оролсожо, та... лэй түсэб нэрэтэй соло... дүүргэлгэдэ өөһэдын ...хубита оруулалсаха гэжэ ...бэбди.

...н голой хонишод соо... хоёр эгээн түрүүлэн ...йлхы уялга абаад, мү... ...эй договорто гар табижа, ...оо хэлсээ баталбабди. ...энь, би, Чимит-Доржо ...ев, ерэхэ жэлдэ зуун эхэ ...бүриһөө 100-һаа үсөөн ...урьга түлжүүлхэ, хонин ...ю 3,2 килограмм нооһо ...а, хурьган бүхэнөө ...нь 22 килограмм шэг... ...гээр илгаха, энэ жэлэй ...й отара түрүүшынхээ ...абаһан залуу хонишон ...в Жалсаниие шефтээ абажа, тэрэниие бэрхэ хонишон болгохо гэһэн зорилго урдаа табинаб.

Би, **Ринчин Эрдынеев**, 1975 ондо зуун эхэ хонин бүриһөө 105 хурьга абажа томо болгохо, хонин бүхэнһөө 3,2 килограммһаа бага бэшэ нооһо хайшалха, хурьган бүхэнөө эхэһээнь 22 килограмм шэгнүүртэйгээр илгаха, түрүүшынгээ жэл хонишон болоод, түлгэнүүдые хаража байһан Машеев Максимые шефтээ абаха гэһэн уялгада гараа табибаб.

Бидэнэй жэшээгээр совхозоймнай бусад хонишод хоорондоо баһал мүрысэжэ, улам шударгыгаар ажаллаха гэжэ шиидэнхэй. Жэшээнь, үнинэй хонишон, зуутанай зэргэдэ жэл бүри оролсодог Балма Цыдыпова Балдан-Доржо Эрдынеевтэй мүрысэхэ гэжэ шиидээд, 100-һаа зуун хурьга, хонин бүхэнһөө 3,2 килограмм ноохо абаха гэһэн зорилго хараалбад.

Бидэ хоёр арбаад жэлэй туршада хаяа хадхажа ажаһуудаг, ажалладагбди. Тиимэһээ хэн хэнэйнгээ амжалтаар баясадаг, дүй дүршэлөө халан абалсажа, бэе бэедээ туһалалсажа байдагбди. Хонин бүриһөө хурьга түлжүүлхэ, ноохо хайшалха даабаряа жэл бүри бэелүүлжэ, зуутанай тоодо оролсодогбди. Хонин ажал хүгжөөлгэдэ ехэ амжалта түйлаһанайнгаа түлөө Ч-Д. Эрдынеев тээмэндэ Октябриин һайндэрөөр «Республикын габьяата малшан» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө. Тиихэдэ Ринчин Эрдынеевтэн «Жигули» автомашинатай болоо. Холын малшанда хүнгэн автомашина байхадаа хэн хэндэмнайшье аргагүй туһатай байдаг. Тииһээ тиитэрээ аймагай түб һууринһаа 60 гаран, совхозой центрһээ арбаад километрэй хэмжээндэ ажаһуудаг, ажалладаг бидэндэ ехэл туһатай агша.

Юһэдэхи табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ бэелүүлхээр абаһан уялгануудаа дүүргэжэ шадаха арга боломжотой гээшэбибди? Урда жэлэйхидэ орходоо үбһэ, тэжээлээр багашаг үбэлжэлгэдөө орообди. Нёдондо отара бүхэндэ арбаад гектар ногоо һолоомон үгтэһэн юм. Мүнөө тиимэ юумэн үгы. Сагаан һолоомоншье хэмжүүртэй. Ринчин Эрдынеевтэн хонин бүхэндөө центнер үбһэ өөһэдөө бэлдэжэ абаа. Харин Чимит-Доржо Эрдынеевтэн зунай сагта өөһэдынгөө хүсөөр үбһэ тэжээл бэлдэжэ абаха арга боломжогүй байгаа. Тиимэһээ тэдэнэй отарада һара бүри нормоор үбһэн бригадаһаа үгтэдэг.

Мүнөө хонидтоо үглөөгүүр 300 грамм концертрат үгэжэ халуулаад, бэлшээнэбди. Байра байдалнай түл абалгадаа түгэс бэлэн. Зун, намарай һарануудта хонидоо хэзэ ногоондо, таряанай узуурта адуулжа, һайса таргалуулаабди. Февралиин тэнгээр түл абтажа захалха. Энэ хүдэлмэри 25—30 үдэрэй туршада дүүргэгдэхээр хонид үрэжүүлэгдэнхэй. Мүнөө хониднай тарганууд, хүсэ шадалаа алдаагүй. Саг соонь таргалуулжа шадабал, бэедэ амар байдаг гээшэ. Тиихэдэ түл түрсэнь бэсэ хүсэһэн гарадаг. Тиимэ хурьгадые эхэтэйнь арбаад үдэртэ байлгаад, бүлэг бүлэгөөрнь илгахада ямаршье үбшэндэ нэрбэгдэхэгүй. Бидэ бии байһан тэжээлээ хэндэшье найдангүй, өөһэдөө үгэдэгбди. Багахан тэжээлтэйшье һаа, тэрэнээ нэгэ хэмдэ, адлихаһаар эдюулдэгбди. Нэгэ үдэр ехээр үгөөд, үглөөдэрынь тэжээлыень багадуулбал, хонид гансата туража захалдаг. Тиихэдэ уһагүй байжа болохогүй. Мүнөө жэлэй үбһэн шанарайнгаа талаар һайн байха. Юуб гэхэдэ, бороо хурада сохюулжа, шэмэ шүүһэеэ алдаагүй бшуу.

Совхозой дирекци, партком, хүдэлмэришэнэй комитет хонишодтоо анхардаг, ажаһуудалайнь эрилтэ хангаха хэрэгтэ һаналаа табидаг. Бидэ хонишод һуурин тосхонһоо хэдэн модоной газарта гэр бүлөөрөө жэлэй дүрбэн сагта ажаһуудаг, ажалладагбди. Үхибүүднай һургуулиин интернадта байжа, һайн харууһан доро номоо үзэдэг. Түлеэ залһыемнай түлөөһэгүйгөөр асаржа үгэдэг. Тиихэдэ ахалагша хонишон бүхэнэйдэ электро-пеэшэн тодхогдонхой. Тэрэнь түлөөһэгүй. Гаргашалагдаһан зайн галай түлөө совхоз түлэдэг. Иимэ һайн анхарал оролдолгоор хүреэлэгдэжэ байгаад, ажахынгаа гол баялиг болохо хонин һүрэг олошоруулха, ашаг шэмэ абалгыень дээшэлүүлхэ хэрэгтэ харюусалгагүйгөөр, түнайшаар хандаха эрхэ бидэндэ хэншье үгөөгүй. Теэд ямар юумэндэ гомдолтойбибди гэхэдэ, автолавкада үнэтэй, шухаг эд бараан хомор байдаг. Бии байһан юумэнүүдээ һуурин тосхонуудта наймаалжархёод, һэнэгтэй бараагүй мащда ерэжэ, хонишодто хүрэһэн гэжэ маршрудтаа гар табюулаад бусадаг заншалтай. Тиихэдэ кино огто харадаггүйбди. Айл бүхэндэ телевизор бии юм бэзэ. Гэбэшье шэнэ фильм хараха дуратайшуул олон байха.

Ч-Д. ЭРДЫНЕЕВ,
Р. ЭРДЫНЕЕВ,
Мухар-Шэбэрэй аймагай «Одон» совхозой ахалагша хонишод.

БУРЯАДАЙ АССР-эй, ШЭТЫН ОБЛАСТИИН, ЯХАДАЙ АССР-эй АЖАЛШАДАЙ СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨНЭЙ 1974 ОНОЙ ЯНВАРЬ—НОЯБРЬ ҺАРАНУУДАЙ ЗАРИМ ДҮНГҮҮД

	Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр		
	Буряадай АССР	Шэтын обл.	Яхадай АССР
ПРОМЫШЛЕННОСТЬ			
Валовой продукци	—	—	—
Продукци худалдалга	102	102	102
Ажалай бүтээсэ	99.7	102	101
Промышленна предприятинуудай тоо (бүхыдөө)	197	234	180
Тэрэ тоодо продукци худалдаха түсэбөө дүүргээгүй предприятинуудай тоо	61	58	47
ХҮДӨӨ АЖАХЫ			
Мал ажалай гол продуктнуудые бэлэдхэхэ жэлэй түсэбэй дүүргэлтэ:			
мяхан	88	99,1	98
һүн	103	102	99,8
үндэгэн	94	99,7	99
нооһон	107	107	—
КАПИТАЛЬНА БАРИЛГА			
Гүрэнэй капитальна һомололго (бүхыдөө)	88	92	99.8
Тэрэ тоодо барилга-хабсаралгын хүдэлмэри	89	92	168
Барилгадаа гаргашалагдаһан капитальна һомололго:			
һургуулинуудай барилгада	78	80	96
хүүгэдэй эмхи зургаануудай барилгада	71	72	18
больница ба поликлиникэнүүдэй барилгада	76	88	13
Бүхыдөө ашаглалгада оруулагдаһан гэр байра (жэлэй түсэб)	42	53	53
Өөһэдын хүсөөр бүтээгдэһэн подрядна хүдэлмэриин хэмжээн	89	90	102
ХУДАЛДАА НАЙМААН			
Гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаанай эд бараанай розничнэ эрьесэ	100,9	100,6	99

Буряадай АССР-эй Статистическэ управлени

ҮНЕЭДЭЙ ШЭНЭ КОМПЛЕКС

Һүн һаалиин фермын шэнэ комплекс «Пограничный» совхоздо тээсгэн ашаглалгада оруулагдаа. Эндэ тус тустаа 200 гаран үнеэдэй бэйха хоёр байра, 200 тугалай нэгэ байра, тэжээл буйлуулха цех, профилактори, культбаза, котельнэ гэхэ мэтэ байранууд бии. Эдэ байранууд үндэр харшаар хүреэлэгдэнхэй.

— Зохид лэ байратай болоо гээшэбди, — гээд, фермые даагша Ц. Д. Замбулаева хөөрэбэ. — Теэд дутуу дунда юумэмнай олон байна.

Газаа талаһаа харахада, эдэ бүхы барилганууд жэрылдээд, ямар нэгэн фабрикын түхэлтэй. Бүхы байрануудынь хирпиисээр, шулуугаар бүтээгдэнхэй. Ферма соохи ажалынь үргэлжэдөө оньһожоруулагдахаар түхеэрэгдэнхэй. Үнеэдые һааха УДС машина, авто-уһалуури, байра сэбэрлэхэ түхеэрэлгэ бии. Гадна байранууд соохи агаар дулаасуулагдадаг, сэбэрлэгдэдэг байна.

Дутуу дунда юумэниинь гэхэдэ, тэжээлэй нөөсэ эндэ байхагүй. Культбазань хүсэд бэлэн болоогүй, түхеэрэлгэнүүдээр хангагдаагүй байна. Үнеэдэй, тугалнуудай доро дэбдихэ юумэн үгы, мүн малай байра сэбэрлэхэ оньһон хүсэд һайнаар хүдэлгэдэнэгүй.

— Үнеэднай шэнэ комплексдо ороһоор һү һааляа нэмээжэ эхилээ — гэжэ совхозой директор В. Матхеев мэдүүлээ.

А. БОРИСОВ.
Хяагтын аймаг.

№ 00444

ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИ— АМЖАЛТЫН ЭШЭ ҮНДЭҺЭН

Үзэл сурталай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие саашадань hайжаруулха хэрэгтэ манай парти ехэ анхарал хандуулдаг. «Белоруссиин партийна организацида суртал бодол нэбтэрүүлдэг кадрнуудые шэлэн томилхо, хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоол мүнөө үедэ арад зониие марксизм-ленинизмын үзэл сурталаар хүмүүжүүлхэ, коммунис ёhоной мэдэрэлые хүгжөөхэ шухалын шухала зэбсэгүүдэй нэгэн болоно гэжэ hаяхан болоожо үнгэрhэн партиин Зэдын райкомой ээлжээтэ пленум тэмдэглээ.

Коммунизм байгуулгын үедэ үзэл сурталай хүдэлмэри тон ехэ үүргэтэй гэжэ тус тогтоол соо заагдана. КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлэн, ажалшадые коммунис ёhоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдана. Үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэдые зүбөөр шэлэн томилжо, хүмүүжүүлхэ хэрэг үзэл сурталай хүдэлмэриин бүхы орёо асуудалнуудые шиидхэлгын эхин болоожо үгэнэ. Аймаг дотор хамта дээрээ 1.500 гаран хүн үзэл сурталай хүдэлмэридэ хабаадана. Эндэ партийна, совет эдэбхитэд, арадай гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, соёлой хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд оролсоно. Эдээнhээ гадна, хэдэн зуугаад ажалай түрүүшүүл, эдэбхитэд, агитаторнууд болон политинформаторнууд ажалладаг гээшэ. Иимэ олон зоной хүсые зүбөөр хэрэглэжэ, үүсхэл эдэбхииень бадаруулан байхын тула үдэр бүриин оролдосото ажал, эмхидхэл, hургаал болон хүмүүжүүлгэ хэрэгтэй.

Энээнэй тула аймагай партийна организаци үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэдые саг үргэлжэ hургажа байхын тула семинарнуудые, зүблөөнүүдые үнгэргэдэг, ажалайнгаа дүй дүршэлөөр андалдаха арга олгодог байна. Энээнhээ гадна, партийно-политическэ, комсомолой hуралсал хадаа үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэдэй эрдэм мэдэрэлые дээшэлүүлхэ, тэдэниие хүмүүжүүлхы шухала зэбсэгүүдэй нэгэн болоно. Тиимэhээ пропагандистнуудые райкомой бюрогой заседани дээрэ баталдаг заншалтай.

Энэ жэлдэ 1.221 хүнэй hураха партийна hуралсалай 71 hургуули, семинарнууд, 1.278 хүнэй hураха экономическа hуралсалай 63 hургуули, 83 хүниие hургаха аймагай партийна hургуули нээгдэнхэй. Үйлэдбэриин хүтэлбэрилгэ эрдэм ухаанай үндэhөөр эмхидхэхэ гэhэн теоретическэ семинар хүдөө ажахын управлениин хүдэлмэрилэгшэдтэ нээгдэхэ юм. Коммунис ажалай hургуули, элүүрые хамгаалгын, арадай гэгээрэлэй, соёл культурын, партийна hуралсалай 158 пропагандистнар томилогдонхой. Тэдэнэй 120 хүниинь дээдэ эрдэмтэй. Һуралсалай түрүүшын хэшээлнүүд эмхитэйгээр үнгэрөө.

Илангала Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо, Борьёогой, Торинин совхозуудта, Петропавловнын дунда hургуулида, ажалшадай хэрэглэмжэ хангаха комбинадта, барилгын управленидэ хэшээлнүүд үндэр хэмжээндэ үнгэргэгдэнэ. Гэхэтэй хамта партийна hуралсал урдын хидаал мэтэ «Заречный» совхоздо, «Коммунизм», Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ колхозуудта хангалтагүйгөөр эмхидхэгдээ.

Комсомолшууд болон залуушуулай hуралсал октябрь hарада эхилээд: Армаг, Инзагата, Дэрэстэй тосхонуудта муу бэшээр үнгэргэгдэнэ. Гэбэшье Оёорой, Борьёогой совхозуудай, аймпотребсоюзай комсомолшууд болон залуушуулай дунда нэгэшье хэшээл үнгэргэгдөөгүй байhаар. Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ, XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой хоёрдохи отделениин комсомолшуудай hуралсал таhалдана.

Коммунис ажалай hургуули хадаа хүдэлмэришэд болон колхознигуудай экономическа эрдэм мэдэрэлые дээшэлүүлхэ, ажалдаа үнэн сэхээр хандаха, политическэ мэдэрэлээ дээшэлүүлгэдэ тон ехэ нүлөөтэй байдаг. Теэд аймаг дотор энэ хүдэлмэри хангалтагүйгөөр эмхидхэгдээ. Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай райком болон нютагай комитедүүд экономическа hуралсал ба коммунис ажалай hургуулиин хүдэлмэриие бодото hайнаар удариданагүй.

Аймагай 120 залуу коммунистнуудай тусхай hуралсал эмхидхэгдээ. Эндэ партиин гэшүүндэ кандидадууд, партиин зэргэдэ абтаhаар хоёр жэл болоодүй хүнүүд хабаадуулагдаха юм.

Лекционно хүдэлмэри тухай хөөрэбэл, энэ жэлэй үнгэрhэн хугасаада 3.244 лекци, 2.330 хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэжэ, 60 гаран мянган шагнагшад хангагдаа. Дэрэстэйн, Дээдэ-Үшөөтэйн «Знание» бүлгэмэй эхин организацинууд хүдэлмэреэ hайнаар эмхидхэжэ, зоной дунда лекци олоор уншана. Лекторнууд Ц-Д. Хандажапов, М. Цаганов, С. Д. Зодбоев, В. Д. Дамбинимаев, Н. Лобозерова, В. Батожапова, О. Хандуева, П. Тарабукин, А. Хребтов гэгшэдые шагнагшад халуунаар хүлеэн угтадаг болонхой. Тиихэдэ Оёорой, Бургалтайн, Боосын, Ехэ-Наринай, Дээдэ-Торинин эхин организацинууд hулаар хүдэлнэ.

Аймагай партийна организаци жэлэй эхиндэ КПСС-эй ЦК-гай «Партида, совет арадта Хандалгые» үргэнөөр зүбшэн хэлсэлгэ эмхидхэжэ, бүхы ажалшадай дунда ойлгууламжын хүдэлмэри үргэдхөөд, дээшэлhэн социалис уялгануудые абахыень уряалhан байгаа. Аймагай ажалшад түрүүшын хахад жэлэй бүхы даалгабаринуудые амжалтатайгаар бэелүүлжэ, зунай үедэ бүхы малаа харууhалга эмхитэйгээр үнгэргэжэ, малай бүдүүн тэжээл бэлдэлгэ, орооho таряа хуряалгаяа hайн шанартайгаар үнгэргэжэ, малай үбэлжэлгэдэ hайнаар бэлдэхын түлөө социалис мүрысөө үргэдхэе гэhэн үүсхэл гаргаhан байгаа. Энэ үүсхэл КПСС-эй обкомдо hайшаагдаад, аймаг дотор эмхидхэлэй болон үзэл сурталай хүдэлмэреэр батадхагдаhан бэлэй. Энээнэй ашаар абаhан уялганууд амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ, үнгэрhэн 9 hарын дүнгүүдээр КПСС-эй обкомой, республикын Министрнүүдэй Соведэй, облпрофсоведэй дамжуулгын Улаан тугта хүртэhэн байна. Иимэ амжалтанууд ажалшадай дунда үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэдэй ойлгууламжын хүдэлмэри үргэн далисэтэйгээр ябуулhанай ашаар бэелүүлэгдэе гэжэ хэлэхэдэ алдуу болохогүй.

Соёл культурын эрдэм гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд партийна, совет эмхи зургаануудай ажалшадтай сугтаа зоной дунда ойлгууламжын хүдэлмэри улам бүри нүлөө ехэтэй ябуулхын тула социалис мүрысөөнэй нүлөө үргэдхэн, хүн бүхэнэй абаhан социалис уялгануудаа бэелүүлхэдэнь туhалха ёhотой. Тингэжэ табан жэлэйнгээ түсэбые болзорhоонь урид дүүргэхэ бүгэдэ арадай хэрэгтэ хубитаяа оруулалсахын тула тэмсэхэ ёhотойбди гэжэ райкомой пленум тэмдэглээд, тодорхой тогтоол баталан абаа.

Д. АЮШЕЕВ,
манай корр.

ЗАЛУУШУУЛЫЕ ХҮМҮҮЖҮҮЛГЭ— ПАРТОРГАНИЗАЦИИН ГОЛ АНХАРАЛДА

КАРЕЛИИН АССР. Петрозаводск хотодохи В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ саарhа үйлэдбэрилэн хэдэг хүндэ машина бүтээлгын заводой партийна организаци залуушуулые суртал hургаалай-политическэ талаарнь хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ анхаралаа ехээр хандуулдаг. Предприятида хүдэлдэг хүнүүдэй арбанай юhэн хубинь 30 хүрөөгүй наhанай зон юм. Эгээл иимэhээ комсомолые хүтэлбэрилхэ асуудалые партийна комитет нэгэнтэ бэшэ заседани дээрээ табижа, шухала шиидхэбэри абадаг байна. Партийна эхин эмхинүүд энээндэ гол анхаралаа хандуулдаг юм. ВЛКСМ-эй гэшүүдэй, залуушуулай политическэ hуралсал hайжаруулхын тула шухала хэмжээнүүдые абадаг байна.

Заводой инженерно-техническэ зуу гаран эрхим түрүү хүдэлмэрилэгшэд партийна, экономическа hуралсалда, комсомолой политическэ гэгээрэлдэ пропагандистын хүдэлмэри ябуулдаг юм. 150 коммунист, комсомолец хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг, хоёр информаци уншадаг юм.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: дүй дүршэлтэй мастер В. В. Никифоровэй хөөрөөе заводой 19-дэхи техническэ училищиин hурагшад анхаралтайгаар шагнажа байна. Эдэ хүбүүд дунда hургуули дүүргээд, эндэ hурахаяа ороhон байгаа. Эдэнэр дүй дүршэлтэй токарь болохо хүсэлэнтэй; модельнэ цехэй түрүү хүдэлмэришэдэй нэгэн комсомолец Владимир Михайлов; заводой хэдэн зуугаад хүдэлмэришэд юрэнхы эрдэмэй үдэшын hургуулинуудта hурана. Үдэшын тэ бадахи hургуулида энэ зураг буулгагдан абтаа.

ТАСС-ай фотохронико.

ЭРХИМЛЭЖЭ ЯБАҺААР

Дэлхэйн пролетариадай агуу ехэ вождь В. И. Ленинэй түрэhөөр 105 жэлэй ойн баярые тэмдэглэхэ үдэр юhэдэхи табан жэлэйнгээ даабари дүүргэхэб гэhэн үүсхэл Улаан-Үдын «Электромашина» заводой токарь Владимир Сергеевич Мещеряков гаргаhан юм. Заводой олохон хүдэлмэришэд энэ үүсхэлыень халуунаар дэмжэжэ, дээшэлүүлэгдэhэн уялгануудые абаhан юм. Һайн шанартай продукци ехээр, бага гаргашатайгаар бүтээхын тула заводой хүдэлмэришэд мүрысэжэ ороод бэлэй. Һайн hайхан үүсхэл гаргаhан Владимир Сергеевич Мещеряков халаан бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэжэ, түрүү ажалай үльгэр жэшээ харуулжа байhаар.

Владимир Мещеряковой намтар бэшэнhээ юугээршье илгаагүй. Тэрэ дунда hургуули дүүргээд, үhан сэрэгэй флодто алба хэhэн юм. Сэрэгэй албанhаа бусаhаар токариин мэргэжэл шудалаад, 1962 онhоо манай «Электромашина» заводто хүдэлнэ. Тэрэ гэhээр арбан хоёр жэл үнгэрөө.

Токарь Мещеряков электродвигательнүүдтэ хэрэгтэй детальнуудые К-62 маркын токарна станок дээрэ бүтээдэг. Тэрэ бүри 1963 ондо Коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэдэ хүртөө, дүрэ зурагынь заводой Хүндэлэлэй самбарта табигдаа hэн.

Саг жэлэй ошохоншье түргэн даа. Владимир Мещеряковой дүй дүршэлые халан абаха гэжэ илангаяа залуу хүдэлмэришэд оролдоно. Тэрэ залуу нүхэдтөө зүбшэл заабари үгэхэ саг олоhон лэ байдаг. В. С. Мещеряков мүнөө электромеханическа цехэй профсоюзай организациин гэшүүн юм. Тэрэ продукциин шанарые шалгаха комисси хүтэлбэрилдэг.

Энэ комиссиин гэшүүд продукциин шанарые шалгаад лэ, уялгала хизаарладаггүй ааб даа. Хүдэлмэришэдэй хэрэглэдэг зэр зэмсэгые, оньhон түхеэрэлгэнүүдые hайса шалгажа үзэдэг. Дутуу дунда юумэнүүдые саг дары усадхуулжа, hайн шанартай продукци гаргаха хэрэгтэнь хубитаяа оруулалсадаг. Хүдэлмэришэдэй муу шанартай продукци гаргааhаань, тэдэниие али бүхы талаhаань шэнжэлжэ үзэдэг. Шалтагаанииень оложо, зүб харюу үгэхэ хэрэгтэй. Тэрэгүйгөөр саашадаа hайн шанартай продукци гаргахань бэрхэтэй болохо байна бшуу.

Мещеряковой хүтэлбэрилдэг комиссиин гэшүүд үни удаан саг соо ашаглагдаhан оньhон түхеэрэлгэнүүдые заатагүй заhабарида зогсоодог. Продукци гаргаха ёhо гуримуудые эбдэжэ, муу шанартай продукци гаргаhан хүдэлмэришэдые нюур сахингүй шүүмжэлдэг, сахилгаан хуудаhануудта гаргадаг байха юм. Һүүлэй жэлнүүд соо электромеханическа цехэй коллектив продукциин шанарые эридээр дээшэлүүлhэн юм. Тус цехэй хүдэлмэришэдэй бүтээн гаргаhан электродвигательнүүдтэ Гүрэнэй тэмдэг олгогдоhон байча. Эдэнэр 48,8 процент продукцияа шанарай дэлхэйн стандартын эрилтэдэ харюусамаар бүтээн гаргадаг болонхой.

Электромеханическа цехэй олохон хүдэлмэришэд өөрын тамгатайгаар продукци гаргадаг юм. Владимир Мещеряков бүри 1968 онhоо өөрын тамгатайгаар продукци гаргана.

— Манай заводой коллектив тодорхойлхы жэлэй даабариhаа гадуур 1,5 миллион түхэригэй продукци гаргахаар угтамжын түсэб абаhан юм. Энэ зорилгоёо бэелүүлхэ хэрэгтэнь бидэнэр — электромеханическа цехэй хүдэлмэришэд хубитаяа оруулжа байнабди, — гэжэ токарь Мещеряков мэдүүлнэ.

Түрүү хүдэлмэришэн зүб лэ юумэ хэлэнэ. Байгша оной арба hарын даабариhаа гадуур 587 электродвигательнүүд бүтээгдэжэ 1.172 мянган түхэригэй продукци худалдагдаhан байна.

Владимир Мещеряков эндэ мэргэжэлээ олоо, хүмүүжээ. Эдэбхи үүсхэлтэ ажалаараа, сэбэр сагаан сэдьхэлээрээ зоной дунда нэрэ хүндэтэй болоhон В. С. Мещеряков партиин зэргэдэ абтаhан юм. Мүнөө тэрэ электромеханическа цехэй партийна организациин бюрогой, мүн КПСС-эй Советскэ райкомой гэшүүн юм. Түрүү хүдэлмэришэн ниитын хэрэгтэ тон эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

— Зарим хүдэлмэришэд ажалайнгаа дүүрэмсээр гэр тээшээ ярарадаг. Энэ тон буруу. Юуб гэхэдэ, хүдэлhэн газараа hайса сэбэрлээд, станогоо тоhодоод, үглөөдэр хэхэ юумэеэ эртээнhээнь бэлдээд ошоходо аша үрэтэй байдаг. Үглөөгүүр ерэhээр ажалаа эхилхэ аад, энэ тэрэ зэр зэмсэг бэдэржэ, үнэтэй сагаа hалгаадаг хүдэлмэришэд олон юм, — гэжэ бэрхэ токарь намтай уулзаха бүреэ хөөрэдэг. Тэрэ эрхим hайнаар хүдэлхынгөө хажуугаар уралан нарижуулгын, ухаалан зохёолгын дурадхалнуудые оруулжа байдаг. Тэрэ заводой инженер Дмитрий Балдуевтай хамта электродвигательнүүдэй хушалтануудые тошиилдохо хутага зохёоhон юм. Энэ хутагыень мүнөө заводой бүхы токарьнууд хэрэглэдэг болонхой. Шэнэ арга хэрэглэhэнэй ашаар ажалай бүтээсые 15,3 процентээр дээшэлүүлhэн байна.

Владимир Мещеряков өөрынгөө мэргэжэлдэ 15 залуу хүдэлмэришэдые hурганхай. Тэрэ «СССР-эй электротехническэ промышленностиин министерствын социалис мүрысөөнэй отличник», «1973 оной социалис мүрысөөндэ илагша» гэhэн тэмдэгүүдээр шагнагданхай. Энэ түрүү хүдэлмэришэн, эрхим токарь мүнөө 1975 оной июлиин түсэбөөр продукци гаргажа байна.

Н. ДЕМИН.

ГҮРЭНДЭ—ТАРГАН МЯХА

Ахын аймаг юhэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлые яhала hайнаар түгэсхэжэ байна. Аймагай ажахынууд гүрэндэ мяха тушааха энэ жэлэйнгээ түсэб 100,5, hү — 103,9, ноохо — 113 процент дүүргээ. Энэ жэл малай ашаг шэмэ нилээд дээшэлээ. Жэшээнь, колхозууд үхэрнүүдэйнгээ 58 процентые тарган, 40 процентыень тарганшаг гэhэн сэгнэлтэтэйгээр гүрэндэ тушаагаа. Нёдондо үнеэн бүриhөө 499 литр hү haahан haa, мүнөө жэл 552 литр haадаг болоо.

«Коммунизм» болон «Улаан Аха» колхозууд илангаяа ехэ амжалтануудые туйлаа. Эдэ колхозууд гүрэндэ тушааха хүдөө ажахын бүхы шухала продукцинуудаар дүрбэн жэлэйнгээ түсэб болзорhоонь урид дүүргэhэн байна.

«Коммунизм» колхозые абажа харабал, гүрэндэ мяха тушааха энэ жэлэйнгээ түсэб 102,8, hү — 113,8, ноохо—122,1 процент дүүргэбэ. «Улаан Аха» колхоз мүн лэ мяха, hү, ноохо тушааха түсэбөө холо үлүүлээ.

«Улаан Аха» колхозой haалишад гүрэндэ hү тушааха табан жэлэйнгээ түсэб энэ жэлэй октябриин 15-да дүүргэhэн байна.

Октябриин 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ колхоз энэ жэлые баhал hайн үрэ дүнгүүдээр түгэсэжэ байна. Тус колхоз үлэhэн үедэ үшөө 100 гаран центнер hү тушаажа, түсэбөө холо ахихаар хараална. Мүн 917 центнер hү тушаажа, түсэбөө үлүүлэн дүүргэhэн байна. Энэ колхозой түрүү малшад, хонишод М. О. Арбухаев, О. Аюшеева, К. Хабтагаев гэгшэд туйлаhан амжалтынгаа түлөө колхозой правлениин зүгhөө магтаал hайшаалда хүртөө hэн. Харин дээрэ дурсагдаhан гурбан колхозууд партиин райкомой болон аймгүйсэдкомой зүгhөө дамжуулгын Улаан тугта хүртэhэн байна.

К. ТУЛУЕВ;
аймагай газетын редактор.

Улаан-Үдын хүүргын түмэр хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ завод хүсэндөө орожо байна. Түрэл ороноймной элдэб заха хизаарнуудhаа, тэрэшэлэн Байгал-Амарай магистраль баригшадhаа ороhон захилнуудые эндэ дүүргэдэг. Жэшээлхэдэ, хабсаралгын 2-хи цехтэ Валентин Бетехтинэй бригада Тюмень городой аэропортын түмэр хэрэгсэлнүүдые мүнөө бүтээжэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: цех соогоо түрүүлдэг В. Е. Бетехтинэй бригадын гэшүүд слесарь-хабсаргашад А. Т. Шелухеев ба П. И. Кушнарёв.

Б. ГАДЬЯНОВАЙ фото.

ГАБЬЯАТА МЕХАНИЗАТОР

Зураглал

Халуун намар. Хуряалгын түлэг ябажа байхада, Талыч-Булагай үдхэн бүшмэг тарялан дээрэ комбайнер Доржо Сампиловтай танилсаhан, ажалайнь дүй дүршэл, онол арга тухай hонирхоhон, габшагай бэрхэ, оншотой бушуу байhанииень ажаглажа абаа hэм.

Тракторно-тарялан ажалай гурбадахи бригадын бригадир Андрей Вамбуевтай хөөрэлдэhөөр байтарнай комбайнуудшье дүтэлжэ ерэбэ.

Түрүүджэ ябааша шэнээргэ «Сибиряк» комбайн дээрэ бишыхан улаан туг намилзана. Ажаглахада харабтар хурса шарайтай, габшагай хүн штурвал эрьюулнэ. Үе-үе болоод лэ бункер тээшээ эрьежэ, комбайнай хоолойгоор аржагар шэниисын, арюухан булаг мэтэ адхаржа байхые харахадаа, тэрэнэй досоо баяртай зохид болоно хэбэртэй. Багтаамжатай ногоон бункер соохи орооhоной халихаяа байхадань, Доржо гараа үргэжэ:

— Машинаяа! — гэжэ захирхадань, тэндэ хүлеэжэ байhан ашаанай томо машинануудай нэгэн ходоржо, комбайнай ябадал дунда бункер соохи таряаень эюулээд, бушуухан саашаа табилуулба.

Комбайнер скоростьёо hэлгэн, таряалангай булангые аятайхан тойрожо, гадаа нэмэн, урагшаа тэгүүлнэ.

— Энэмнай манай колхозой эгээл найдамтай, эрхим механизаторнуудай нэгэн Доржо Шагжиевич Сампилов гээшэ. Бэрхэл хүн даа, — гэжэ бригадир хэлэбэ.

Энэ нүхэр наймадахи намараа комбайнаар таряа хуряажа ябана.

«Зориhоноо абаха, зууhанаа алдахагүй хүн» гэжэ Сампилов тухай нүхэдынь хэлсэдэг. Үнэхөөрөөшье, Доржо Шарапович абаhан уялгаяа бодотоор бэелүүлжэ, халаанайнгаа даабари адагынь хоёр дахин үлүүлдэг юм.

«Та, хайшан гэжэ иимэ амжалта тайланат?» гэhэн асуудалда Доржо Шагжиевич тобшохоноор харюусадаг: «Комбайнаа угаа наринаар харууhалнабди. Хүдэлмэриингөө сагые бүрин ашагланабди, ажалаа зүбөөр эмхидхэнэбди, мүрысэжэ ажалланабди».

Тиимэл хадаа Доржо Сампилов үнгэрэгшэ хуряалгын үедэ 565 гектар таряа hайн шанартайгаар хуряаhан, 5750 центнер орооho сохиhон, 500 түхэригэй, тоho, түлишэ арьбалhан, «Изумруд» телевизорээр шагнагдаhан байна.

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ, Социалис Ажалай Герой Ж. Ванкеев хамтын суглаан дээрэ нютагайнгаа эрхим механизаторнуудта колхозой правлениин, парткомой Хүндэлэй грамота, ехэ сэнтэй шан барюулхадаа:

— Доржо Шагжиевич Сампилов габьяата механизатор байхаhаа гадна, өөрөө ушар ёhоёо мэдэхэ, сэбэр сэхэ ябадалтай, залуу нүхэдөө хүмүүжүүлдэг заабаришан юм, — гэжэ хэлээ.

Тэрэшэлэн нютаг голдоо, аймаг соогоо hураг суудa гараhан, орден хайрада хүртэhэн үнинэй комбайнернууд Михаил Ковалевский, Доржо Жапов гэгшэдhээ дутуугүй ажаллаhан, амжалта туйлаhан Доржо Сампиловай ажалые онсо тэмдэглэhэн юм.

Доржо Сампилов Сэлэнгын аймагай Юрөө нютагта 1934 ондо түрэhэн юм. Түрэлхидынь «Эрхые hуранхаар, бэрхые hурагты» гэжэ, үхибүүдтээ бага наhанhаань ажалай «амта» танюулдаг, гуримтай hайнаар хүмүүжүүлдэг байгаа. Доржынгоо арбан табатай hаань хамтын ажалда абьяастайгаар хабаадалсажа, ажабайдалай уужам, ута замые эхилhэндэ түрэхидынь хэды шэнээн баярлаа hааб!

1950 он... Хаа хаанагүй механизаторнуудай дутамаг байhан үе. Юрөөгэй сомоной Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз 16-тай Доржые тракторнстнуудай курсада эльгээбэ. Сампилов, механизатор болохо хүсэлтэй байhандаа орёо оньhон техникэ шудалаад, түрэл колхоздоо бусаа hэн.

Техникэ дутамаг, шахардуу сагта «түмэр хүлэгөөрөө» газар хахалхадаашье, тарилга, хадалга хэхэдээшье, Доржо халаанайнгаа даабари үлүүлэн дүүргэдэг, колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй магтаал, шагналда хүртэдэг болоо hэн.

Колхозой эрхим механизаторнуудай нэгэн болоhоор Доржо Шагжиевич хүдөө ажахын техникые дүүрэнээр ашаглаха, трактор машинын «наhые ута болгохо» тушаа айхабтар ехэ оролдолго гарга hан юм. Хэдэн жэлэй дүй дүршэлтэй болоhоор Сампилов залуу тракторнстнуудта ехэхэн туhаламжа үзүүлдэг, hургадаг, трактор машиные зүбөөр харууhалха, ашаглаха тушаа зүйтэй мэргэн заабари, зүбшөөл үгэдэг байба. Тракторай бүхы детальнуудай саг соогоо эрхим hайнаар заhабарилагдахыень өөрынгөө гараар хэхэhээ гадна, наринаар хинажа, илангаяа тракторайнгаа «сээжэ зүрхэнэй» — мотоорой заhабарилгые нюдэнэй сэсэгы мэтэ ажалаараа, шэнэ юумэ үүсхэл бэелүүлдэгээрээ олоной дунда хүндэтэй болонхой. Энэ нүхэднай механизатораар хүдэлхэ зуураа, хэдэн арбаад уралан нарижуулгые нэбтэрүүлжэ, хэдэн мянган түхэриг колхозой мүнгые арьбалhан байха.

— Доржо Шагжиевич гансал өөрынгөө алдар соло тухай оролдоhон хүн бэшэ, нүхэдhөө урагшаа харайжа, ахижа гарахые оролдоhон хүн бэшэ, харин бүхы нүхэдтэйгөө нэгэн хамта гайхамшагта техникээ дүүрэнээр ашаглаха, арад зоной мүнгэ зөөри гамнаха, совет механизаторай алдар соло улам дээшэнь үргэхэ гэhэн хүн юм, — гэжэ Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой инженер Юрий Мункуевич Иринцеев хөөрэнэ.

— Мүнөө ямар ажал хэжэ байнат? — гэжэ нүхэр Сампиловта хандахада:

— Юун гэхэб даа.. Уласхоорондын хэмжээгээр хэлэхэдэ, эб найрамдалай хэрэгые бэхижүүлэлсэжэл байнаб. Бригадын хэмжээгээр хэлэхэдэ, трактор машинная заhабарилжа эхилэнхэйбди. Һаяхан «Малай фермын ажалай культурые hайжаруулая» гэhэн Тульска областиин Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой колхознигуудай бэшэгтэй танилсаабди.

— Энэ асуудал шиидхэхэ талаар ямар хараа түсэбтэй байнат?

— Манай гарта гансахан поли сабшалан хоёр байдаггүй. Мүнөөнэй хүдөө ажахы техникээр hайн хангагданхай. Промышленность хүсэ ехэтэй тракторнуудые, бүтээсэ ехэтэй комбайнуудые, бусад техникэ гаргадаг байна. Манай колхоз өөрынгөө хүсөөр малай тэжээл бэлдэдэг завод баряа, бүри hаяхан «К-700» түхэлэй хоёр трактор абаа. Богонёор хэлэхэдэ, фермын бүхы ажалые хүсэдөөр оньhожоруулха, шэнэ технологи нэбтэрүүлхэ гээшэ механизаторнуудта сэхэ хабаатай. Тиимэhээ бидэнэр, механизаторнууд, фермэнүүдэй ажалые болбосон түхэлтэй болгохын түлөө тэмсэхэ байнабди, — гэжэ Доржо Шагжиевич мэдүүлбэ.

Механизатор Доржо Шагжиевич Сампиловай хорин дүрбэн жэл соо арад зонойнгоо аша туhада хэhэн ажалые согсолоод үзэхэдэ, ехэл байна даа. Теэд тэрэнэй үшөө хэхэ ажалай түсэбтэй танилсахада баhал баясамаар. Эсэшэ сусашагүйгөөр ажалладаг энэ хүндэ туйлаhан амжалтань хододоо бага шэнгээр hанагдадаг. Зүгөөр бодото патриодой зан абари иимэл ха юм даа.

Р. БАЛДАНОВ,
манай корр.

САГ СООНЬ ДҮҮРГЭХЭБДИ

Таряа хуряалгын үю гайрhанhаа боложо, хүд ажахын техникэ заhабар гашье болзорhоо оройто эхилээ. Ехэнхи техни МТМ-эйн хашаа соо таб даад байбашье, тэрэниие hалбарилжа эхилхэ хүн дуталдаад байгаа. Юуб хэдэ, олонхи механизат нуудай үшөө таряагаа ряаhан зандаа hэн. Ок риин эхэер таряа хуряа шье дүүрэжэ, механиз нууд нэгэ бага сүлөөтэй лоо. Тиихэдэнь лэ техни заhабарилжа сүм ороо лэйбди.

Һаяхан «Дружба» колх до үнгэргэгдэhэн айм ажахынуудай инжене техническэ мэргэжэлт суглаанда хабаадалсажа, дэнэй баян дүй дүршэл ажабайдалтайнь танил hэмди.

Тус колхозой механи торнууд бүхы техникээ гонихон болзор соо шин hайнтайгаар заhабарилх гэhэн үүсхэл гаргаhан бай Тэрэниинень манай совхоз механизаторнууд hайш дэмжээд, мүнөө өөhэдын с циалис уялга абанхай, т никээ заhабарилжа эхил байна. Тракторнуудаа МТ соогоо заhабарилнабди. Т хын тула тракторнуудые д далха, хабсаргаха тус звено бии болгогдоо. Заhаб рилгада дүршэлтэй меха торнууд Г. П. Павлов, Н. Житихин, К. Аюшин бо бусад ажаллана. Мүнөө элдэб түхэлэй 10 гаран т тор заhабарилагдаад бай Хүдөө ажахынгаа бусад шинануудые отделени дэйнгээ МТМ-дэ заhаб набди. Эндэшье баhал тус звенонууд хүдэлнэ. Һүү мэдээгээр 15 сеялкэ, плуг, бүхы культива борнойнууд бэлэн болго байна.

1975 оной мартын бүхы техникээ заhабар дүүргэхэ гэhэн уялга хайбди. Тэрэнээ саг хүсэлдүүлхын тула механизаторнууд хүсэ лаа гамнангүй орол гээшэ.

С. БОРГОЛО
Нарhатын совхо
МТМ-е даагш

Яруунын аймаг.

ХЯАГТА—КОСМОНАВТЫН ҺУРАҺАН ХОТО

МАРТАГДАШАГҮЙ УУЛЗАЛГА

Мэдээжэ космонавтнууд А. В. Филипченко, Н. Н. Рукавишников дахинаа замбуулинаар ниидээд амгалан мэндэ түрэл газартаа бусажа ерэбэ. Энэ баярта мэдээсэл Хяагтын аймагта сахилгаан түргэнөөр тараба. Тингэншьегүй яахаб! Юуб гэхэдэ, Николай Николаевич Хяагта хотодо һургуулида һураһан, эдир наһаяа үнгэргэһэн байна бшуу. Эндэ һуража ябахадаа, мотоцикл жолоодохо үнэмшэлгэ абаһан, моделизм шудалһан байха юм. Москвагай Политехническэ музейн космонавтикын таһагта эдир техникүүдтэй болоһон уулзалгын үедэ үхибүүдэй нэгэн иигэжэ тэрээнһээ асууһан байгаа: «Һургуулида һуража ябахадаа, ямар кружогоор һонирходог байгаабта?» Николай Николаевич иигэжэ харюусаа:

«Эдир наһандаа моделизмээр һонирходог һэм. Тиигэхэ үедэ моделизм мүнөөнэйхидэл адли бэшэ байгаа һааб даа. Гансахан шүрэб олохо гээшэ хэсүү һэн. Забайкалиин Хяагта городой хүүгэдэй техническэ станцида хоёр жэл һурааб. Токарна гурбан станок байгша һэн. Оёдолой машина шэнгеэр хүлөөрөө педаль даража, тэрэнээ хүдэлгэдэг байгаабди. Элдэб юумэ ухаалан зохёохо дуратай һэм. Бензинээр хүдэлхэ двигатель бүтээхэ гэжэ бодобоб. Хоёр жэлдэ нособ. Теэд юуншье бүтэжэ үгөөгүй. Хэрэгтэй түмэр, түхеэрэлгэ олдоогүй. Хара һаари болошоод гэртээ ерэгшэ бэлэйб. Гарни ходо холошоһон, шулгаршаһан ябадаг байгаа. Һүүлдэ электроникоор, автоматикаар һонирходог болоо һэм. Иимэ шэглэлтэй институдые шэлэн абажа, автоматика, телемеханика шудалһан байнаб. Ухаалан зохёохо дуратайл зандаа ябааб. Элдэб детальнуудаар дүүрэшэһэн хайрсаг мүнөөшье болотороо гэртэмни байдаг. Хуушан трансформаторнууд, катушканууд энэ хайрсаг соо хэбтэдэг. Эдэ бүгэдые Хяагта городһоо эхилжэ суглуулһан байхаб».

Н. Н. Рукавишников Хяагтын А. С. Пушкинай нэрэмжэтэ һургуулида һураһан намтартай. Тэрэ эрхим һайнаар һурадаг һэн. 1949 ондо 9-дэхи классые иимэ сэгнэлтэтэйгээр тэрэ дүүргэһэн байна гэбэл: түүхээр — 5, физикээр, — 5, литератураар — 4, алгебраар — 4, дарвинизмаар — 5, немец хэлээр — 5. Мүнөө пенсидэ гараһан багша И. Чернышевэй олоһон һурагшадай һуралга тухай тэмдэглэдэг журнал энээние гэршэлнэ.

Космонавтын эхэ Галина Ивановна Рукавишникова тиигэхэ үедэ Монгол уруу татагдажа байһан түмэр харгын барилга дээрэ инженерээр хүдэлжэ байгаа. Мүнөө пенсидэ гаранхай, Клязьма городто ажаһууна. Үнгэрэгшэ жэлдэ тэрэнэй телефондо урижа хөөрэлдэһэн байнаб. Хөөрэлдэхэ үедөө тэрэ иигэжэ хэлээ һэн:

— Хүбүүгээ хүмүүжүүлхэдэмни намда ехэ туһа хүргэһэнэйнь түлөө хяагтынхидта баярые хүргэнэб.

Космонавтын һураһан һургуулиин дэргэдэ музей эмхидхэгдэнхэй. Фото-зурагууд, Николай Николаевичай бэшэгүүд эндэ бии юм. Фото-зурагуудай нэгэн доро тэрэнэй дурасхаал болгон бэшэһэн бэшэг уншанабди: «Хяагта городой нэгэдэхи һургуулиин 6-дахи классай һурагшадта. Энэ һургуулиин һурагша ябаһан СССР-эй летчик-космонавт Н. Н. Рукавишниковһаа».

Нүгөөдэ бэшэг соонь иигэжэ бэшээтэй байдаг: «1948, 1949 онуудта танай һургуулида наймадахи, юһэдэхи классуудта һурааб. Тэрэ гэһээр һургуулиин байдал хубилаа гээшэ гү, мэдэнэгүйб. Энэ һургуулиие элихэн һанажа ябадагби. Багшанараа, сугтаа һурадаг нүхэдөө хэзээдэшье мартахагүйб. Эбтэй эетэй коллектив һэн, бидэнэр һайнаар һурадаг һэмди...».

Н. Н. Рукавишниковта техникын «амта» танюулһан, хүүгэдэй техническэ станциин багша ябаһан А. Е. Дынник мүнөөшье Хяагтада ажаһуудаг, пионерэй байшанда хүдэлдэг юм. «Городой олониитэ тэрэнэй багшалжа эхилһээр 40 жэлэй ойе һаяхан тэмдэглээ. Космонавт Николай Николаевич юбилярай баярта үдэрые мартаагүй, телеграмма эльгээһэн байна. Тэрээн соонь иигэжэ хэлэгдэнэ: «Хяагтын хүүгэдэй техническэ станцида һуража байхадам намда багшалһан Александр Емельяновин Дыннигые үхибүүдтэ ном заажа эхилһээр 40 жэлэйнь ойгоор амаршалнаб. Элүүр энхэ олон жэлдэ ажаллажа ябахыень хүсэнэб.»

Советскэ Союзай Герой,
СССР-эй летчик-космонавт
Рукавишников».

1972 оной октябриин 12-ой үдэрые хяагтынхид хэзээдэшье мартахагүй. Энэ гайхамшагта үдэр монгол ханинартаа үдэшүүлһэн Николай Николаевич Хяагта айлшалһан байна бшуу. Совет үүдэй талмай дээрэ митинг болоо һэн. Ажалшадай депутадуудай городской Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ С. П. Климов Хяагтын хүндэтэ эрхэтэнэй нэрэ зэргэ Н. Н. Рукавишниковта олгогдобо гэжэ нэрьемэ альга ташалган доро мэдээсээд, энээниие гэршэлһэн үнэмшэлгэ космонавтда барюулаа бэлэй. Николай Николаевич үндэр найдабари үзүүлһэндэнь баярые хүргөөд, иигэжэ хэлэһэн юм.

— Энэ хүндэтэ нэрэ зэргэ ехэ юумэндэ намайе уялгална. Намайе Хяагтын нютаг хүн гэжэ тоолоод, хэзээдэшье энэ нэрээ хухалхагүйб. Энээндэ этигэгты.

Сугтаа һураһан нүхэдынь: мүнөө Улаан-Үдын авиационно заводой самолет бүтээгшэ Владимир Вильмов, Зүүн-Сибириин технологическа институдай начертательна геометриин кафедрын ахалагша багша В. Мункоев, Хяагтын нэгэдэхи һургуулиин багша Галина Чернышева гэгшэдтэй комсонавт хани халуунаар уулзаһан юм. Бүхэли үдэртөө сугтаа ябаһан, хөөрэлдэһэн байна. Иимэ уулзалга хэзээдэшье мартагдахагүй. Нүхэдынь космонавтһаа һонирхоһон элдэб асуудалнуудаа һураа:

— Коля, хэлыш, замбуулинһаа манай дэлхэй ямараар харагданаб?

— Замбуулинда ниидэхэдэ жэхыдэһэн хүрэмөөр айдаһатай гү? Гансал сэхыень хэлэ.

— Үшөө ниидэхэ гүш?

Николай Николаевич бүхы асуудалдань дуратайгаар харюусаа. Тиихэдээ замбуулинда үшөө дахин ниидэхээр заатагүй оролдохоб гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглээ һэн.

— Арад зондоо, тэрэнэй эрдэм наукада алба хэхэ гээшэ нэрэ хүндын хэрэг гэжэ тоолодогби, — гээд Н. Н. Рукавишниковай хэлэһые нүхэдынь һанажа ябадаг.

Хяагтада ажаһуугшад Николай Николаевичаараа омогорходог, замбуулин эзэмдэхэ, шудалха хэрэгтээ шэнэ амжалта туйлахыень хүсэжэ ябадаг.

А. СУРМАЧ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1 (баруун гарһаа) Н. Н. Рукавишников, Г. Чернышева, В. Мункоев, В. Вильмов. 2. Хяагтынхид Н. Н. Рукавишниковта хүндын эдеэ барюулжа байна.

Авторай фото.

БАГШАНАРНАЙ ХЭД ҺЭМ?

Үбгэд, хүгшэдэй дурдаһаар бодоходо, Хориин аймагай Дээдэ-Тайлса гэжэ нютагта һургуулиин тогтоһоор зуугаад жэл болоо юм аабза. Теэд тэрэниие гэршэлһэн саарһан мүнөө хүрэтэрөө олдоогүй. Теэд тэрэ үедэ шадалтай таряашадай үхибүүд һураха аргатай һэн ааб даа. Оройдоол 10—15 хүүгэд һурадаг байһан гэхэ. Зоной хүсөөр баригдаһан юрын гэр соо һургуули оршодог байгаа.

Октябриин революциин урда тээ һураһан хүнүүд түрүүшын багшанарай нэгэн — Вахрушев Дмитрий Яковлевичые сэдьхэлдээ һайханаар дурдадаг. Тэрэ хүн Хасууртай нютагта таряашадай бүлэдэ түрэһэн байгаа.

Дмитрий Яковлевич түрүү үзэлтэй хүн байһан тула имагтал шадалтай таряашадай бэшэ, мүн үгытэй хүнүүдэй үхибүүдые һургаха гэжэ оролдодог һэн.

Хорёод онуудай эхеэр Ф. И. Ковалёв гэжэ багша һургуулиие даагшаар эльгээгдээ. Тэрэ багша ёһотойл хүн байгаа. Түрүүшын үдэрһөө эхилжэ, хүн зоной, һурагшадай дунда тон ехэ хүндэтэй болоһон байгаа. Совет засагай һая бэхижэжэ, хамтын ажалай тогтоогдожо байһан тэрэ үеын хүшэр жэлнүүдтэ Ф. И. Ковалёв багшалхыгаа хажуугаар хүн зоной дунда айхабтар ехэ соёл болбосоролой хүдэлмэри ябуулдаг һэн.

Тэрэ багша һууринай залуушуулые эмхидхэжэ, комсомолой түрүүшын ячейкэ эмхидхээ. Арбан хоног соо нэгэ дахин һургуулида наадан табигдажа, комсомолшууд зүжэг харуулдаг, революционно дуу дууладаг, шүлэг хэлэдэг байһан. Нааданай урда тээ Фёдор Иоакимович зондо лекци уншадаг һэн. Һургуулиин хананые дэлбэ татаха болотороо, хүн зон суглардаг байһан юм ааб даа.

Юун тухай Ф. И. Ковалёв хөөрэдэг байһан юм?

Манай партиин политика тухай, Владимир Ильич Ленинэй захяа тухай, таряашадай коопераци тухай, уласхоорондын байдал тухай гэн хурсаар, уранаар аад, зондо ойлгосотой һонороор хөөрэдэг бэлэй.

Дээдэ-Тайлса һууринда таряашадай түрүүшын нэгэдэлнүүд тэрэ багшын мүлөө доро мүндэлһэн юм гэхэдэ алдуу болохогүй. Таряашадай комитет байгуулагдажа, ядамаг байдалтай байһан таряашадта таряанай үрэһэн мэтын юумэ үгэжэ туһалдаг һэн. Комитедэй байгуулагдаһанай ашаар лэ, мүнгэеэ хамтаруулаад, хүдөө ажахын машина: сеялкэ, молотилка, жатка мэтын юумэнүүдые худалдажа эбадаг байһан. Тиигэжэ таряашад ёһотой хамтын ажал байгуулхаар бэлэдхэлтэй болоо бшуу. 1926—1927 онуудаар тэндэ ТОЗ, һүүлдэнь хүдөө ажахын артель эмхидхэгдээ. Удаань, 1929 ондо, тэдэнэй һууридэ хүдөөгэй коммуна бии болоо һэн.

Ф. И. Ковалёв Хүлэй-Үртөөдэ, һүүлдэнь Улаан-Үдын һургуулинуудта олон жэлдэ багшалаа. Эрхим ажалайнгаа түлөө республикын һургуулиин габьяата багшын нэрэ зэргэдэ хүртөө. Республика соогоо түрүүшын багшанарай тоодо Ленинэй орденоор шагнагдаа һэн.

Ф. И. Ковалёвые халажа абаһан эхэнэр багшанар Анна Елисеевна Каландаришвили (Сибириин партизануудай суута командир Нестор Каландаришвилиин зээ басаган), Ольга Дмитриевна Кузнецова гэгшэд гэгээрүүлгын баһал ехэ хүдэлмэри ябуулһан. Тэдэнэй хүдэлжэ байхада, гушаад онуудаар 50—60 хүүгэд һургуулида ябадаг болоо.

Залуу багшанар ном заахаһаа гадна, үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадалые усадхахын түлөө ехээр тэмсээ. Тэрэ хүдэлмэридөө бэшэгтэй болоһон комсомолшуудые, бэрхэ шабинараа хабаадуулдаг һэн. Имагтал тэдэнэй оролдолгоор нютагай олон хүн үзэг бэшэгтэй болоо.

Гадна тэдэнэр соёл болбосоролой бусад хүдэлмэри элэбхитэйгэр ябуулдаг байгаа. Жэшээнь, Ольга Дмитриевна «Улаан самсатан» гэжэ бүлгэм эмхидхээд, элдэб һайхан наада бэлдүүлжэ, олониитэдэ харуулдаг һэн. Оньһон хурса үгэтэй ябаган дуунуудые (частушкануудые) зохёогоод, тэдэнэр элдэб нюдаргануудые, залхуу хойрог хүнүүдые, архиншадые шүүмжэлдэг бэлэй. Тиигэжэ элдэб этэгээдүүдые олоной наадан-энеэдэн болгоходонь, хүмүүжүүлгын горитойхон удха шанартай байгаа бшуу.

А. Е. Каландаришвили — Буряадай АССР-эй һургуулиин габьяата багша. Ажалай Улаан Тугай ордентой. Мүнөө тэрэ багша амаралтада гаранхай. Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг.

Харин О. Д. Кузнецова — баһал габьяата багша, засаг түрын хэдэн шагналда хүртэһэн. мүнөө Онохой тосхондо ажаһуудаг.

Гушаад онуудта манай нютагта эхин классуудай һуури дээрэ долоон жэлэй һургуули тогтожо, олон хүбүүд, басагадые хүсэд бэшэ дундын эрдэмтэй болгоһон юм. Харин 1953—1954 онуудай һуралсалай жэлһээ дунда һургуули болоо. 1974 оной хабар дундада болгогдоһоор, хоридохиёо арбан класс дүүргүүлбэ.

Дээдэ-Тайлсын һургуулида хүдэлһэн бүхы багшанар тухай бэшэхэ болоо һаа, бүхэли боти болохо. Харин һургуулиин музейдэ тэдээн тухай материал сугларна. Мүнөө энэ бэшэг соогоо түрүүшын багшанар тухай тобшо тэдыгээр хөөрэбэб.

Ин. ФИЛИППОВ,
түүхын багша.
Хориин аймагай
Дээдэ-Тайлса һуурин.

...ШИНИИ ГЭРТЭ— ОРДЕН

Өөрынгөө бүлэ, түрэлхид, ...дэнэрэй ажал хүдэлмэри, ...у һонирходог, юун тушаа һа...агаа зоводогыень үхибүүд ...дэдэг ха гү? Эдир залуу ...һаяа түбэгтэй шанга, баа...рлиг сагта — Эсэгэ оро...оо хамгаалгын Агууехэ дай...ай үедэ үнгэргэһэн хүгшэн ...ы, баабайнарайнгаа тухай ...дэнэр юу мэдэнэ гээшэб? ...ладимировска областиин ...язники хотодохи В. И. Ле...нинэй нэрэмжэтэ 3-дахи дун...да һургуулиин багшанар ...имэ асуудалнуудые табиһан ...айна. Тэдээндэ харюу бол...н, **«Шинии гэртэ —орден»** ...һэн сочинени үхибүүд бэ...э.

Эртэ урдын ород хото ...язникидэ үнгэрһэн дайнай ...эр ехэ буугай һомонууд ...һэрээгүй юм. Тиигэбэшье ...язники эрэлхэг зоригой, ...айшалхы алдар солын хото ...лонхой. Эндэхи 29 мянган ...н дайнда мордоһон түүхэ... Тэдэнэр бултадаа гэртээ ...аа бэшэ һааб даа. Совет... Союзай 23 Герой энэ хо...до түрэһэн, хүмүүжэһэн ...айна. Дайнай хүшэр хүндэ ...э вязниковцууд сэрэгэй ...һаламжада 60 миллион ...үриг оруулһан юм. Эдэ...р 8 миллион түхэригөө ...гаалгын жасада, табыень ...танкова колонно бүтээл...э зорюуһан байгаа. Нюта...йгаа хүнүүдэй — Совет... Союзай Геройнуудай жо...дон ниидэхынь тула вяз...ковцууд дүрбэн самолет ...элгэжэ үгөө.

«Хэншье, юуншье мартаг...агүй» гэһэн уряатайгаар ...эрһэн бүхэсоюзна аян...гада хабаадаһан үхибүүд ...л ушарнуудые мэдэхэ бо...о бшуу.

— Манай тоолодогой ...ор, совет арадай револю...нно, дайшалхы, ажалай ...ар солын заншалнуудые ...һэ болгон, һурагшадые ...үүжүүлхэ хүдэлмэри һур...лидамнай ябуулагдадаг ...нхой, — гэжэ РСФСР-һургуулиин габьяата багдиректор С. В. Скворцова ...онэ. Эхэ оронойнгоо тү... тэмсэжэ, гайхамшаг баа...шалга гаргаһан совет хү...д тухай багшанар түүхын, ...ратурын болон геогра... хэшээлнүүдэй үедэ хөө...г байна. Вязникиин баа...нууд тухай эдир шэнжэ...шадэй суглуулһан матери...ууд дундаршагүй булаг ...оно. Түрэл хизаараа шэн...хэдээ, шэн зоригтойгоор ...шлаагүй һаа, баатар га...а туйлагдахагүй, гансал ...даанай газарта бэшэ, ...тыл доторшье, гансал ...ай һүрээтэ сагта бэшэ, мүн амгалан сагташье баатаршалга гаргагдадаг гэжэ үхибүүд ойлгон мэдэрнэ.

«Эхэ орон юунһээ эхитэйб», «Хүнэй өөрынь ямар шэнжэ шанарнууд баатаршалгын эшэ нүхэсэл болоноб?», «Баатаршалгын ушар удхань юун болоноб?» гэһэн темэнүүдээр хэшээлнүүдхөөрэлдөөнүүдые үнгэргэлгэ энэ һургуулида заншал болонхой. «Мүнхэ галай дэргэдэ», «Минии түрэлхид Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ», «Эхэ оронойнгоо үмэнэ минии дүүргэхэ үүргэ» гэхэ мэтэ сочиненинүүдые үхибүүд тон урматайгаар бэшэдэг. «Эхэ орон», «Патриот», «Герой» гэһэн үгэнүүдэй удха хэшээлнүүдэй үедэ һурагшадта удха дараалан тайлбарилагдажа байдаг. Аха нүхэдэйнгөө баатаршалгаар омогорхолго, тэдээндэ хамаатай байһанаа мэдэрэлгые багшанар үхибүүдтээ нэбтэрүүлэн хүмүүжүүлнэ.

Эхэ орондоо дуратай хүнүүд-патриодуудые хүмүүжүүлхэ асуудалда классһаа гадуурхи бүхы хүдэлмэринь зорюулагдана. Дайнай, ажалай ветерануудтай, Совет Армиин сэрэгшэдтэй уулзалга, Геройн нэрээр нэрлэгдэхын түлөө пионернүүдэй отрядуудай, комсомолой бүлэгүүдэй мүрысөөн энэ хүдэлмэридэ хамаадана. Һуралсалай жэлэй туршада ажалай десантнуудые эмхидхэхэ, тэрээгээр дамжан ороһон мүнгэн дайнай үеэр наһа бараһан багшанарай, һургуулида хүмүүжүүлэгдэһэн хүнүүдэй, Герой-вязниковцуудай дурасхаалда зорюулагдаха хүшөөгэй жасада оруулагдаха юм.

«Хотын комсомолой алдар соло» гэжэ музей һургуулида нээгдэнхэй. Тэндэхи материалнууд дотор үе сагуудай, олон үетэнэй, ёһо заншалнуудай холбоон эли тодоор харуулагдана. Энэ музей һуралсалай программын ёһоор хэшээлнүүдые үнгэргэдэг суртал бодолой-политическэ хүдэлмэриин түб болонхой. Уншагшадай конференци, комсомолой суглаа, пионернүүдэй сборнуудые үнгэргэхэдэ, музейн материалнууд мүн лэ хэрэглэгдэнэ.

В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ 3-дахи һургуулиин ажал хэрэгүүд РСФСР-эй Гэгээрэлэй министерствын коллегиин зүгһөө һайшаагдаһан байна. Министерствын дэргэдэхи сэрэгэй-патриотическа хүмүүжүүлгын соведэй хүтэлбэрилэгшэ, Советскэ Союзай Герой Г. К. Мосолов тус һургуулиин энэ хүдэлмэриие үндэрөөр сэгнээ.

Л. БЕРНАСКОНИ,
ТАСС-ай корр.

УРАН ЗОХЁОЛШО А. И. ШАДАЕВАЙ ДУРАСХААЛДА

Аполлон Иннокентьевич Шадаевай уран бэлигые мэдэхэгүй, тэрэнэй үльгэр онтохонуудые уншаагүй, зүжэгүүдыень хараагүй хүн хомор байха. Юуб гэхэдэ, «Тахяа үрэмшөө хоёр» гэдэг онтохонһоонь эхилээд, «Мэргэн» гэһэн зүжэгынь, мүн бусадшье зохёолнуудынь дунда һургуулиин учебнигүүд дотор оруулагдаһан, олон тоото ном болгожо хэблэгдэһэн байна бшуу.

Совет Буряадаймнай искусствын хүгжэлтэдэ элитэ хубитаяа оруулһан мэдээжэ зохёолшо, драматург, арадай аман зохёол суглуулагша А. И. Шадаевай түрэһөөр 75 жэлэй ой гүйсэбэ.

Энэ үдэрые республикымнай олониитэ үргэнөөр тэмдэглэбэ. М. Горькиин нэрэмжэтэ республиканска библиотекэдэ элитэ зохёолшын дурасхаалда зорюулагдаһан үдэшэ үнгэргэгдэбэ. Эндэ А. М. Шадаевай оюун бэлигые хүндэлэгшэд, тэрэнэй зохёолнуудта дуратайшуул олоороо суглараа.

Бэлигтэ драматургын нүхэр М. Н. Шадаева, тэрэнэй эгэшэ дүүнэр болон республикымнай мэдээжэ уран зохёолшод энэ үдэшэдэ хабаадалсаа.

Хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат В. Ц. Найдаков А. И. Шадаевай ажабайдал тухай, тэрэнэй уран бүтээлнүүд тухай дэлгэрэнгы, һонирхолтой элидхэл хэжэ, сугларагшадые баясуулаа.

СССР-эй арадай артист, СССР-эй гүрэнэй шангай лауреат Г. Ц. Цыдынжапов Буряадаймнай театральна искусство хүгжөөхэ талаар А. И. Шадаевтай хамта хүдэлмэрилһэн тухайгаа хөөрэжэ үгөө. Бэлигтэй драматург зохёолшын «Мэргэн» болон бусад зүжэгүүдые мартангүй, театрай сценэ дээрэ табижа байха хэрэгтэй гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Мүн зохёолшын бүтээлнүүдэй суглуулбари согсолон гаргаха тухай элидхэлшэ дурадхал оруулһан байна.

Уран зохёолшод Ц. Галсанов, А. Бальбуров гэгшэд аха нүхэр болохо А. И. Шадаевай ажабайдал, уран бүтээл тухай дүлэтэ һайхан, хани халуун, сугларагшадай сэдьхэлдэ хадуугдама, үгэнүүдые хэлээ. Мэдээжэ уран зурааша Ф. И. Балдаев уран зохёолшотой суг хүдэлһэн тухайгаа һонирхолтойгоор хөөрэжэ үгөө.

Энэ үдэшын түгэсхэл дээрэ багшанарай училищиин бүлэг студентнэр А. М. Шадаевай уран зохёолнуудаар багахан инсценировко хэһэн, мүн 1-дэхи интернат һургуулиин һурагша Тоня Шоёнова уран зохёолшын бүтээлнүүдые һургуулидаа үзэдэг тухайгаа хөөрэжэ үгөө.

Б. ДАМБИЕВА,
М. Горькиин нэрэмжэтэ республиканска библиотекын хүдэлмэрилэгшэ.

НОМОЙ ШҮҮМЖЭЛЭЛ БА ШЭНЖЭЛЭЛ

БУРЯАД РАССКАЗУУД ТУХАЙ ҺАНАМЖА

Буряадай АССР-эй 50 жэлэй ойдо зорюулжа, республикымнай номой хэблэл «Сэлгеэхэн Сэлэнгэ»*) гэһэн гаршагтай согсолбори уншагшадта бэлэглэһэн байна. Тэрээн дотор буряад зохёолшодой хорин хоёр шэнэ рассказ багтаа. Тэдэниие Матвей Осодоев түүбэрилэн суглуулжа, хэблэлдэ бэлэдхэһэн, харин оролтынь үгые хэлэ, бэшэгэй кандидат Валентин Махатов бэшэһэн байха юм.

Табин жэлэй хугасаа соо Буряад арадай туйлаһан али бүхы амжалтануудые уран үгын аргаар хөөрэхэ гэһэн зохёолшодой һайн һайхан эрмэлзэлые ниитэлһэн энэ номые хэблэлгэ хадаа ехэхэн удха шанартай хэрэг болоно.

Үргэн буряад дайдымнай үбсүүн дээрэ, сарьдаг үндэр Саян уулаһаа эхилээд, Витим гол хүрэтэр, сэлгеэ сагаан Түгнэһөө эхилээд, Бархан үндэр тулатар болоһо байдаг үйлэ хэрэгүүд рассказууд соо харуулагдана. Темынгээ талаар рассказууд мүн лэ баян, геройнуудайнь дунда хүдэлмэришэн, таряашан, интеллигенци болон бусад мэргэжэлтэд баран бии.

Хубисхалай, граждан дайнай темэдэ «Таабайн нюуса» гэжэ рассказ зорюулагданхай. Авторынь — **М. Осодоев.** Арад зоной гэрэлтэ һайхан ерээдүйн түлөө хубисхалшадай ба улаан сэрэгшэдэй хэһэн мүхэшэгүй ехэ тэмсэлые, урданай хуушан байдалые үлөөхын түлөө сагаантанай үйлэдэһэн зэрлиг муухай аашануудые зураглан харуулха гэжэ автор бодоһон байна.

Гушаад онуудта хүдөөдэхи ангиин тэмсэлэй халуун хаһа үе соо эрид шанга зоригтой, большевик партиин хэрэгтэ үнэн сэхэ комсомолшууд шалгаран гарадаг байһан. Нэгэ тиимэ комсорг тухай **Ц-Ж. Жимбиевэй** «Хуушан бууса» гэжэ рассказ соо хэлэгдэнэ. Зунай үбһэ сабшалгын үедэ, үшөө коммунын байхада болоһон хэрэг.

...Бурхангүйшүүлэй бүлгэм тогтоогдоно. Зарим буряадууд тахижа һууһан бурханаа гэрһээ гаргажа хаяжархина... Иимэ үе байгаа ха юм! Энэ нааданай хэрэг бэшэ; харин шанга тэмсэлэй үрэ дүн болоно. Тэрэ үедэ хүдөөгэй ажалшадай болбосорхо хэрэгтэ бурхан, шүдхэр бии гү, али үгы гү гэһэн асуудал айхабтар ехэ удха шанартай байгаа. Энэ арсалдаае зүбтүүлхын тула комсомолшууд зарим үедэ шиидхэхы үүргэ дүүргэдэг байһан. Бурхан, шүдхэрые «үгы» гэһэн баримтые үбһэнэй бригадын комсорг Үлзы Будаев толгойлно. Энээниие буруушаажа, бурхан, шүдхэрые «бии» гэһэн залуушуул Шоймпол, Гомбо-Цырен, Содбо гурбан болоно.

Рассказай зүб, үнэншэмэ талань юун бэ гэхэдэ, Үлзы олон тээһээ нүхэдтөө хашуулхадаа, зарим асуудалда тулгардана, харюусажа ядана. Гэбэшье багадаһан эрдэмыень мүхэшэгүй зоригынь хүсэлдүүлжэ үгэнэ. Манай герой арсалдаанда тулгардажа, хороо бусалжа байһаар. Намжил ноёнтоной үни орхигдоһон хооһон буусада гансаараа хонохо болоно боосолдоно. Рассказай сюжедэй хүгжэлтэ эндэһээ эхитэй. Эсэстээ юун болохо юм гэхэдэ, дээрэ дурсагдаһан гурбан залуушуулай 10 жэл соо мүлхижэ, талхижа ойлгохо байһан гэгээрэлые Үлзы нэгэ һуни соо гол түлэб ойлгуулжа үгэнэ. Тиигэжэ комсоргын хатуу зориг өөрынь үзэл сурталай нэбтэрхэ хэрэгтэ туһа хүргэнэ.

Галсамаа басаганай нойтон түлеэгээр гал носоожо ядажа, үлеэжэ, утаа ууюулжа байһаар рассказ эхилхэ юм. Үглөөдэрынь эртэ тогоошо басаган хуурай түлеэндэ гэжэ тэргээр гараад ябахадаа, хуушан буусын хажууда байһан «бурхан» Будаевые обёоржорхино. Дуратай басаган Галсамаагайнгаа ерэхэдэ, Үлзы шулгаршаһан нюуртай, хабдашаһан гартай, шагтагүй самсатай юумэ энеэбхилэн угтажа байна, гэр соо хаагдаад байһан «шүдхэрнүүдые»: үнэһэн хүхэ зутармаан болошоһон үнөөхи Шоймпол, Гомбо-Цырен, Содбо гурбые гаргажа харуулна. Удангүй дүрбэн хүбүүд хуушан гэр задалжа, тогоошо басаган нэгэ гэргэ хуурай түлеэтэй болоод, отогтоо бусана.

Хүнэй ухаан бодолдохи «хуушан гэрые задалжа» хаяха гээшэ модон хуушан буусые задалһанда орходоо үнэтэй хэрэг болоно гэжэ рассказ харуулна. Шоймпол, Гомбо-Цырен, Содбо гурбанай толгойдохи гээгдэнги бодолой «задараад» байһан үеэр рассказ дүүрэнэ.

Цэрэн Галановай «Эсэгын хүбүүн» гэһэн рассказ уншахада, 1941—1945 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай хатуу шэрүүн жэлнүүд гаража ерэнэ. Бүһэтэйшүүлэй, эсэгэ, аханарай дайнда мордошоходо, эхэнэрнүүд, үхибүүд, үбгэд үлэһэн юм. Тэрэ үе бидэндэ — 30-аад онуудта түрэһэн хүнүүдтэ элихэнээр һанагдана. Дайнай бэрхэтэй жэлнүүдтэ Дондог хүбүүн Балжид абгайнгаа түшэг тулгуури боложо үлэнэ, дайнда мордоһон эсэгынгээ нэрые нэрлүүлнэ.

М. Батоинай «Шулуутай Үндэрэй обдог» гэһэн рассказай гол герой хоорөөгөө нэгэдэхи нюурһаа ябуулна. Суглуулбари соо ороһон бусадшье олон рассказай гол геройнууд нэгэдэхи нюурһаа хөөрөөгөө ябуулна. Энээндэ хорюултай юумэн үгы. Харин энэ «би» гэгшэ геройн нэрэгүй байшахада, һөөл зохидгүй. Тиимэһээ тус геройн хэн байһые таамагшалха хэрэг гарана. Жэшээнь, **Даша-Дэмбрэл Дугаровай** «Минии харгы» гэһэн богонихон, тоб гэмэ ёһотой һайн рассказ тушаа тогтоё. Рассказай герой — машинын жолоошо хүбүүн. Тэрэ эхинһээ һүүл хүрэтэрөө 1-дэхи нюурһаа хөөрөөгөө ябуулна. Хөөрэгшэ хүбүүн Аюша гэжэ нүхэртэй, хулгайша жолоошониие сомоной Соведтэ абаашажа тушаагаа гэжэ мэдэхэ болонобди. Жолоошо хүбүүн зүб харгыгаар ябана гэжэ эли болоно. Ябадалаараашьe, сэдьхэлээрээш сэхэ, сэбэр жолоошод олошорог лэ гэжэ сэдьхэлдээ үреэн, рассказ уншалгаяа дүүргэнэбди. Гэбэшье эсэстээ бидэ тэрээнэй хэн гэжэ нэрэтэй байһые мэдэнгүй үлэнэбди.

Владимир Лубсановай «Хэзээшье мартагдахагүй үдэр» гэһэн рассказай геройн нэрэ мүн лэ мэдэгдэнэгүй. Поэзидэ үргэнөөр хэрэглэгдэдэг лирическэ герой рассказда таарангүй. Хэрбээ эдэ рассказууд соохи «бинүүд» үнэхөөрөө хуу авторнуудһаа, энэ рассказ бэшэ, харин дурдалга болохо ушартай. Тиигэжэл һанагдана.

«Шэнэ гэрэй һуури» гэһэн **Ц. Хамаевай** рассказ уншаад байхада, нютагай үбгэд, ажал хүдэлмэреэрээш, сэдьхэлээрээш сэхэ, сэбэрнүүд, наһажаал колхознигууд һанаанда ороно.

Жаргал хүбүүнэйнгээ армиһаа ерэхын урда тээ Божойхай шэнэ гэрэй һуури табижа үрдинэ. Тиигэхын тула Үбгэжөөл гэрэй модо гараараа отолоод, морёор бүхэли үбэлдөө зөөжэ, хабартаа зулажа бэлэн болгоо.

Божойхайн колхоздо хүдэлһэниинь рассказ соо харуулагданагүй. Тиигээшье һаань, Божой эрхим колхозникуудай нэгэн, үнэн сэхэ хүн гэжэ этигэгдэнэ. Рассказ соо үлүү гү, али дутуу юумэн үгы, хуу һуури соогоо.

Гунга Чимитов рассказаа «Хоёр хараасгай» гэжэ гаршаглаа. Бидэ залуу айлай, залуу хонишодой — Дарма Сэрэмжэд хоёрой ажабайдалые аша хүбүүнэйдээ айлшалжа ерэһэн хүгшэн эжынь нюдөөр харанабди... Шэнэ ажабайдал нэгэ газартаа байдаггүй, харин урагшаа дабшан хүгжэдэг. Шэнэ байдалаймнай дабшалта хэзээдэш залуушуултай холбоотой. Тус рассказ уншаад байхадаа, шэнэ сагай шэнжые залуушуулай хүсэл эрмэлзэл соо бэдэрхээр, наһатай зон ходо залуушуулые һургаха ёһотой бэшэ, зарим үедэ залуушуулһаа һургаал абабал, зохихо гэһэн тоб гэмэ тобшолол толгойдо орохо байна.

«Хүлисэ, эрэ хүн хадаш сэхэ хэлэбэб, ши өөрөөл рабжаа боложо ябаналши даа!..». Тугмидай Тайбанда хандажа хэлэһэн эдэ үгэнүүд соо **Доржи Эрдынеевэй** «Тоонто» гэжэ рассказай гол удха занширанхай.

Теэд Тайбан нэгэл жэгтэй бодолтой. Энэ бодолыень түрүү бодол гэжэ хэлэхын аргагүй. Энэмнай — «бултанһаа ехэ мүнгэ олоһоноо» ехэдэ тоолодог, харин, Тугмид хамтын, колхозой хэрэгые хамагай түрүүндэ бододог. Тиимэл хадань бригадир болгоо, комсомолой эмхиин ударнидгшаар һунгаа.

Уран зохёолшо түрүү үзэл хуушанай гээгдэнги бодол хоёрой тэнсэлдэн байһан һонин үеые рассказ соогоо оншотойгоор харуулна. Тайбан хүдэлмэридөө түрүү зэргынхье һаа, ухаан бодолынь гээгдэнги байна.

Тугмид Сэржүү хоёр үелдэг, бэе бэедээ дуратайнууд. Тайбан Сэржүүдэ баһа дуратай. Тиигэжэл тэрэ өөрөө бэеэ тоолодог.

«Гартаа оруулжа шадаагүй һаа, эрэ хүн бэшэ гээшэб! Гэртэхимнайшье ябалсаатай, буруушаахагүй. Тиигээд ажалша бэрхэнь сэгнэшэгүй! Мүнгэндэ нарин, һайн салинтай. Мининнгээ олоһые лаб зөөри болгохо...» — гэжэ Тайбан Сэржүү тухай бодоно. Сэржүүдэ дурлаһан «дураниинь» гээшэ.

Теэд энэ ёһотой дуран гү? Бэшэ. Харин дуран тухай боро хирын тоосоон, наймаан. Уран найруулгын нарин шэнжэ обёорно бэзэ? «Сэржүү намда дуратай гү, али бэшэ гү?» — гэһэн бодол Тайбанай толгойдо огто ороногүй. Энэ хадаа хүниие тоодоггүй, гансал өөрыгөө тоодог, хүндэ дурладаггүй, гансал өөртөө дурладаг ааша.

Чимит Цыдендамбаевай «Концерт» гэжэ рассказ — һайн зохёол. Хээрэ хони хаража ябаһан хүгшэнтэй уулзаһан артистнар тэрэнэй концертдэ ошохо аргагүй байһые мэдэхэлээрээ, гансаарандань дуу дуулажа, уран бэлигээ харуулаа. Хүгшэн тэдэниие айрагаар хүндэлөө. Ажабайдалай шэрүүнһээ, ажалай хүндэһөө хатуужаһан Санжидмаа хүгшэнэй сэдьхэл уяржа, гушан жэлдэ уйлаагүй ябаһан аад, нюдэнһөө нёлбоһо гаргана бшуу.

Ном соо ороһон бүхы рассказ тушаа тогтохо аргагүй байна. Гэбэшье сагайнгаа һайхан шэнжые зураглаһан рассказууд олоор бэшэдэг лэ, иимэ номууд ходо гаража байг лэ гэжэ үреэхэ дуран хүрэнэ.

Э. БАЛЬЖИНИМАЕВ,
зоотехник.

*) «Сэлгеэхэн Сэлэнгэ». Буряадай уран зохёолшодой рассказууд. Улаан-Үдэ. 1973.

Доржи ЭРДЫНЕЕВ

РАССКАЗ

БУРУУ ЗҮРГӨӨР...

Дамшаагай сэдьхэл hал-дааше номгорхо янзагүй. Хорые хороор дараха гэдэг. Харюугаа абаа haa, тэрэ hанаага амарха. Нүхэрөө гамнаха hэшхэлгүй хадань, Должоние хэhээхэ хэрэгтэй. Өөрөө тэрэ хэрүүл эхилээ ха юм. «Хэнтнай голодоно гаргааб?.. Ошожо тэрэнээ хахалаг!» — гэжэ hүрхэй болоно hэмнай. Тиихэдэ Дамшаагай: «Хулисагты, нүхэд, би зэмэтэйб!» — гээл haa, юуншье болохогүй байгаал даа. Тэд ямар бэ даа нэгэ тудэгээзэн, аягүйрхэн hэзэ гэшэ гү, али омог зантай дайрүүлхаа хэрэгтэй. Гэбэшье тэрэ юушье хэлээгүй. Ингэжэ өөртөө тэмсэжэ, зурхалжэ ядажа, зобожо байтарнь, Должон: «Голодоно гаргагшаа хүн бригадынмай нэрэ бузарлаха тэнэг байна. Тиигүүлэхэгүйб!» — гээд, Дамшаагай трактора hүужа, Хуhеошын добо тээшэ гүйлгэшөө hэн. Хүбүүдэй тулюурнууд байhан гэшэнь! Хойноhоонь гүйлгэдэе. Отогтоо гансаараа үлэхэнь Дамшаада аягүй болоно, мотоциклдаа мордоод, Должондо гүйлгэжэ ерээ hэн. Тээд тэрэнь гомдонгёор үүдэhаань хаража: «Энээнние шинии хахалhан газар гэнэл!.. Үнэншөгүйб!.. Нүхэд хүбүүдшни гайхаа... Сэхээ хэлэхэгүй, муугаа нюуха — ямар хүн байhаш hэн. Худалшан, хулгайшан шэнги, hэшхэлгүй!» — гээд, тракторынь үгээгүй hэн. — Бултанаймнай ямар хүн гэжэ hанааб... Хойноhоонь сэхэ хараhан, мүнөө шамда ерэхэ гэжэ заагаа.»

Голодоноhой газарынь нүхэдэйнгөө бухэнэй hүни хахалаад, өөртэйнь уулзаншьегүй, Бугатаа ябашахаад, Дамшаа гансаараа үлэшэбэ.

Бороодо хубсаhанинь нэбтэржэ, бэедэнь наалдаад, үнэхэн хиргагдаагүй үдхэн хара үhэнинь дала мүрэ, нюур дэгүүрэнь унан, уhа hабхана. Хүрин улаан нюурынь урагладаан. Зүрхэ сэдьхэлэнь нэгэ зүйрэхэн бодол зангирна, шарайнь гэнтэ муухай болоод:

— Иимэл хадашни, Должон, эрийгшни эдюулхэб! Шамда байсуулад, миин орхихогүйб. Тэрэ нэгэ альганай шэнээн газарай түлөө намай зоной урдаhаа хараха нюургүй болгобош! — гэhэн үгэнүүд томо сагаан шүдэнүүдэйнь забhарhаа мултаршаба. — Дуратайб гэжэ байжа аhадаг, хүнжэлдэмни өөрөө ережэ ородог аад, hэшхэлгүйгөөр аашалбалши!.. Хара мэхэшэн!..

Бороо шааяhаар. Тэнгэри бүрхэг. Должонии хараaха, занаха бүринь сахилгаална. Теэд Дамшаагай досоо хүнгэн болоногүй, улам уйтарна. Нүхэсэдэг басаганhаа иимэ сохилто абахада, нээрээ ямар гомдолтой гээшэб. Аргатай haa, тэрэ газар доро орошохо hэн.

— Үдэр болоогүйдэ нэгэ тээшээ ябаха хэрэгтэй, — гэжэ тэрэ өөртөө хэлэбэ. — Хайшаа ошохо болооб? Бугатада дүтүүрш ябахагүйб!.. Баатарайл бригада ошохо юм байна, үбhэшэдтэ!.. Залуушуулда!... Газар хахалха дурамгүй болоо гэхэб...

Иимэ шиидхэбэри абахадаа, тэрэ нэгэ бага hанаагаа амарба. Мэгдүү, тэбдүү байгшань аалихан үнгэржэ, бэеэ эсэслэн гартаа абаадхина. Зоригтой, хүсэтэй шэнги болоно, hанаhанаа бэелүүлхэ абьяаста тэрэ ээлэгдэбэ. Должонии тамалха, харюугаа абаха, зобоохо арга тэрэндэ олдоо!

— Хойноhоомни ерэхэш даа, ерэхэш.., — гэжэ тэрэ үбhэшэдтэ ошодог харгыда ороод, шабар шабха шэдүүлэн, Эхин өөдэ үгсэжэ ябахадаа шэбшэнэ. — Мэдэнэб, Должон, намгүйгөөр, намайе харангүй ябажа шадахагүйш... Дуратай ха юмши даа, намда дуратай... Иимэл хадашни, мүнөөнhөө шамда бэеэ тоолгожо hургаха ёhотойб...

Бодолнуудайнгаа зүбөөр урдаhан янзатай байхада тэрэ бүри хүхюутэй болоно.

— Гартаал абаха байна... Жүтөөрхэдэг янзатайгша... Дуратайл хадаа тиимэ... Энээгээрнь зобоохоб... Үбhэнэй бригадада басагад олон!

Дамшаагай ерэhэндэ, үбhэшэд баяртай байба. Залуушуулда юуб даа, олон лэ болоходо гоё ха юм. Энеэдэ наадан, зугаа нэмэдэг. Ажал хэхэ үшөө нэгэ хүн бии болобо.

Теэд Дамшаада нүхэд хүбүүдынь, тракторынь hанагдажа, түрүүшээр зобообо. Һүниин, үглөөнэй hэрюундэ түмэр хүлэгөө ханхинуулан, талын хүрьhэ доhолуулжа ябадагаа hанадаг байба. Хахалагдаhан газарай аятайхан анхилаа үзэхэ дураниинь хүрөөд, hөөргөө Бугата тээшээ гүйлгэшэн алдаха. Үшөө тиигээд гараар ажал хэхэнь ямар зоболонтойб, тама шэнги гээшэб! Ерэhэн зорилгынгоо тиимэ ехэ бэшэ haa, бусашахал hэн. Теэд Должонhоо харюугаа абаагүйдөө аргагүй.

Ингэжэ хоролхон, элдэб бодолдо мэрэгдэн, үсэрhэн зандаа ябатарнь, нэгэ сэлмэг халуун үдэр, тэрэнэй урда Должон харагдашоо hэн. Басаган үнихэн ерээд, бухал табихыень адаглажа байба.

— Яагаа hожоргүй, тулюурханаар хүдэлнэбши даа? — гэжэ мэндэшэлхын орондо. — Эндэ, ондоошье хүнүүдэй дунда hайнаар бэеэ харуулха, шанартайгаар юумэ хэхэ гэжэ оролдоногүй гээшэ гүш?

Басаган гүйжэ ошоод, Дамшаагай табиhан нэгэ бухал хүбхэгэд гэтэр, газарта hүуштарнь гэшхэжэрхибэ.

— Хара даа, энэ юу хэнэ гээшэбши?

Должонии гэнтэ харахадаа, хүбүүн бахардан алдаад, харюусаха үгээ түрүүн олобогүй. Тиигээд бухалыень гэшхэжэ эхилхэдэнь, хүйтэн уhа сасуулhан мэтээр бэеэ гартаа абажа:

— Һаалта бү хэ. Шамтай наадаха сүлөөтэй хүн үгы, —гээд, тоомжогүйгөөр бухалаа табижа эхилшэнэ.

Должон хүбүүнэй хоро хүдэлгэhэнөө ойлгожо, ташаганаса энеэгээд:

— Һонин лэ хүнши! — гэжэ үhэрингеэр хэлээд, Дамшаада бүри дүтэлбэ. — Хэлэншьегүй, хөөрэлдэншьегүй, уhа руу шэдэhэн шулуун шэнги, үгы болошохо... Юун гэжэ ойлгохо болонобибди бидэ, нүхэдшни, эндэ ерэhыеш?

(Түгэсхэлынь хожом гараха).

Спорт

ШАНДААҺА ШАНГАТАН ШАЛГАРБА

Комсомолой Буряадай обкомой шанда хүртэхын түлөө дүрэ буляалдаата барилдаагаар республикын хубиин-командна түрүү hуури эзэлэлгын мүрысөөн hаяхан Улаан-Үдын Ленинэй ордентo мяха-консервын комбинадай спортын ордон соо боложо дүүрэбэ. Энэ мүрысөөн Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда совет арадай илаhаар 30 жэлэй ойдо зорюулагдаhан байгаа.

Республикын ниислэл — Улаан-Үдэ хотын гурбан районой, мүн Улаан-Үдын, Баргажанай, Зэдын, Түнхэнэй, Хяагтын аймагуудай, Эрхүү хотын Усть-Ордагай Буряадай национальна округой, сэрэгэй Улаан-Үдын гарнизоной бүхэшүүл ВЛКСМ-эй обкомой долоодохёо үнгэргэгдэhэн энэ ехэ нааданда хабаадаба. Хоёр үдэрэй туршада болоhон барилдаанда 156 хүн хабаадаба.

Эгээн хүнгэн шэгнүүртэ Буряадай Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай студент спортын мастерта кандидат Дашинамжиловай, хүдөө ажахын институдай студент Самбуевай хоорондо илангаяа шанга тэмсэл боложо, сугларгашадые ехэтэ hонирхуулаа. Ушарынь юуб гэхэдэ. түрүүшын дүхэригhөө хойшо эдэнэр бэшэнhээ hураггүй булюу байhанаа харуулаа hэн. Тиин түгэсхэлэй уулзалгада Дашинамжилов нүгөөдэеэ илажа, республикын чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

Удаадахи шэгнүүртэ — 52 килограммай шэгнүүртэ — Баргажан нютагай хүбүүдэй дунда шанга тэмсэл болоhон байна. Баргажанhаа ерэhэн арбадахи классай hурагшад Александр Цыренов, Сергей Дансаранов, мүн лэ эндэhээ ерээд, Буряадай хүдөө ажахын институтда hуража байhан Гулгенов гэгшэд түрүү hуури буляалдабад. Түгэсхэлэй уулзалгада студент Гулгенов нэгэдэхи разрядтай Александр Цыреновтэй уулзахадаа, эдэбхигүй, hула муугаар барилдажа, диилдэшоо. Тиин Александрын хүлеэгдээгүй илалта туйлажа, чемпионой нэрэ солодо хүртэхэдэнь, нютагайхидынь ехээр хүхилдэн, халуунаар амаршалба.

Хүнгэншэг шэгнүүртэ барилдаашадай дунда дүй дүршэлтэй, шамбай шуран хүбүүд олон байгаа. Буряадай багшанарай институдай физическэ хүмүүжүүлгын факультедэй студент Аюр Цырендоржиев энэ жэлдэ ехэ амжалта туйлан, СССР-эй спортын мастерай нормо дүүргэhэн байна. Эндэшье Аюртай ана-мана барилдаха хүн олдобогүй. Багшанарай институдай студент Владимир Балданов, сэрэгшэ Дабасоров удаадахи hуурину уудта гараба.

Энэ жэлдэ Буряадай гүрэнэй багшанарай институдай студент Фёдор Жахутов студентнэрэй дунда ороной чемпион болоо hэн. Тиин мүнөө СССР-эй спортын мастер Фёдор Махутов хүнгэн шэгнүүртэнэй дунда бултанhаа hураггүй булюу байба. Спортын мастерта кандидат Бадмажап Цыренов (БСХИ), технологическа институдай студент Алтаев гэгшэд хоёрдохи, гурбадахи hууринуудые эзэлээ.

68 килограмм шэгнүүртэй барилдаашадай дунда угаа шанга, hонирхолтой тэмсэл боложо, олонии баясуулаа. СССР-эй спортын мастер Валерий Иванов хэдэн жэлэй турша соо багшанарай институдай физическэ хүмүүжүүлгын кафедрада хүдэлхэдөө, спортын хэдэн мастернуудые hурган хүмүүжүүлээ. Жэшээнь, энэ жэлдэ Валерий спортын дүрбэн мастерые hургаhан байна.

«Валерий Иванов hурагшатаяа — байгша ондо СССР-эй спортын мастер болоhон Баяр Цыренгармаевтай уулзахань», — гэжэ соносхоходонь, зал соо шуугаатай болошобо. Эдэ хоёрой барилдаан шанга тэмсэлдэ үнгэржэ, 2:1 тоотойгоор — багшын илалтаар дүүрэhэн байна. Ингэжэ Баяр Цыренгармаев хоёрдохи, мүн лэ тус институдай түлөөлэгшэ Владимир Миронов шангай гурбадахи hуури эзэлээ.

Дундууршаг шэгнүүртэ шамбай солбон, хүсэ шадалтай барилдаашад — Буряадай багшанарай институдай студент спортын мастерта кандидат Кирилл Балдаев, Усть-Ордаhаа ерэhэн спортын мастер Геннадий Манжуев, Эрхүү хотоhоо ерэhэн самбо барилдаагаар СССР-эй спортын мастер, дүрэ буляалдаата барилдаагаар спортын мастерта кандидат Серафим Шатаев гэгшэд уулзаhан байна. Эдэ гурбанай хоорондо шанга, hонирхолтой барилдаан болоо. 1973 ондо СССР-эй түрүү hуури эзэлхын түлөө Красноярск хотодо болоhон мүрысөөндэ табадахи hуури эзэлhэн Манжуев түрүүлэн Шатаевтай уулзахадаа, очкогоор диилээ. Тиин манай залуу бүхэ Балдаевтай ковёр дээрэ гараба. Эндэ манай бүхэ 4:2 тоотойгоор шүүжэ, олонии hонирхуулаа. Энэнь эдэ хоёрой гурбадахи уулзалга болоно. Түрүүлэн нэгэ- нэгэ илалтагай байhанаа, мүнөө Балдаев урагшаа гараба бшуу. Түгэсхэлэй уулзалгада багшанарай институдай студент Кирилл Балдаев Шатаевтай барилдахадаа, 6:6 тоотойгоор тэнсэжэ, түрүүшынхеэ чемпион болоо.

82 килограмм шэгнүүртэн сооhоо багшанарай институдай студент, спортын мастер Олег Алексеев бэшэнhээ hураггүй булюу байhанаа харуулба. Иигэжэ тэрэ 1974 ондо студентнэрэй дунда ороной чемпион дэмы болоогүй байhанаа үшөө дахин харуулба.

Удаадахи шэгнүүрнүүдтэ багшанарай институдай студент, спортын мастер Геннадий Махутов, мастерта кандидат Анатолий Амшеев (Улаан-Үдын гарнизон) илажа гараба.

Хүндэ шэгнүүртэн соо Буряадай хүдөө ажахын институдай студент Илья Гармаевтай тэмсэхэ хүн олдоогүй. Энэ жэлдэ спортын мастер болоhон Гармаев ехэ амжалта, илалтануудые туйлаа. Дэлхэйн таба дахин чемпион Али Алиевай шанда хүртэхын түлөө мүрысөөнэй Махачкала хотодо болоходонь, 12 ороной бүхэ барилдаашад хабаадаhан юм. Энэ ехэ нааданда манай залуу бүхэ Илья Гармаев эрхимээр барилдажа, нэгэдэхи hуури эзэлhэн байна.

Манай республикада дүрэ буляалдаата барилдаанай хүгжэжэ байhыень энэ мүрысөөн үшөө дахин гэршэлбэ Байгша ондо манай барилдаашад Алас-Дурна зүгэй зонын нааданда хоёрдохи hуури эзэлээ hэн. Эндэ спортын мастернууд Валерий Иванов, Олег Алексеев гэгшэд чемпионой нэрэ солодо хүртөө.

РСФСР-эй түрүү hуури эзэлэлгын мүрысөөндэ манай бүхэшүүл зургаадахи hуури эзэлбэ. Энэнь спортсменүүдэймнай ехэ амжалта болоно. Ушарынь юуб гэбэл, Россин Федерациин аяар 42 команда байгша оной нааданда хабаадаhан байха юм. Тиихэдэ Аюр Цырендоржиев (БГПИ) бронзо медальда хүртэжэ, СССР-эй спортын мастер болоо.

Энэ жэлэй республикын түрүү hуури эзэлэлгын мүрысөөн багшанарай институдай студентнэрэй ехэ амжалтаар дүүрэhэн байна. Энэньшье гайхалтай бэшэ. Юуб гэбэл, байгша ондо СССР-эй дээдэ hургуулинуудай түрүү hуури эзэлэлгын мүрысөөндэ (энэ нааданда 40 институдай команда хабаадаа) багшанарай институдай барилдаашад хоёрдохи hуури эзэлжэ, мүнгэн медаляар шагнагдаа юм.

Республикын ниислэл хотын районуудай дундаhаа Советскэ районой, хүдөөгэй команданууд сооhоо Улаан-Үдын аймагай команданууд илажа, дамжуулгын кубогуудаар, 1 шатын дипломуудаар, ВЛКСМ-эй обкомой грамотануудаар шагнагдаа.

Б-М. ЖИГЖИТОВ,
манай корр.

Парижые зүүн тээhээ баруулжань hэтэ урдан гарадаг Сенэ мүрэн гансал туристнуудай дурая татадаг бэшэ. Энэ хадаа Францин дотоодо районуудые далайтай, ороной бусад портово хотонуудтай холбодог уhан юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ороной зүүн эрьедэ баригдаhан шэнэ барилганууд. Зүүн гарhаа — Эрхэ сүлөөгэй статуя.

ТАСС-ай фотохронико.

ХОККЕИСТНҮҮДЭЙ СУГЛУУЛАГДАМАЛ КОМАНДАНУУД

Ороной түрүү hуури эзэлхын түлөө эхилhэн нааданда үшөө нэгэ амаралта эхилбэ. Энэ амаралтань январь hарын тэн болотор үргэлжэлхэ юм. Тиибэшье haa, хоккейн нааданда дуратайшуул hонирхолтой наадануудые хараха байна. Оронноймнай эрхимэй эрхим гэгдэhэн хоккеистнүүд уласхоорондын олохон наадануудые, үнгэрэгхөөр хараална.

СССР-эй суглуулагдамал командын гэшүүд декабриин 12, 13, 15-да Лужнигта Швециин национальна командатай эхилхэ нааданууд «Известия» газетын шанда хүртэхын түлөө эхилhэн уулзалга болоно. Тиихэдэ декабриин 18, 19, 21-нэй үдэрнүүдтэ манай ороной хоккеистнүүд Чехословакиин суглуулагдамал командатай наадаха юм.

Дэлхэйн чемпионуудай ахамад тренер Б. Кулагин болон тэрэнэй туhалагшад К. Локтев, В. Юрзинов гэгшэд hаяар үнгэргэгдэхэ эдэ мүрысөөнүүдтэ хабаадаха спортсменүүдээ тодоруулба. Эдэнэрнай хэд бэ гэхэдэ, вратарьнууд Третьяк (ЦСКА), Сидельников («Крылья Советов»), Шеповалов (Ленинградай СКА), хамгаалагшад Лутченко, Гусев, Цыганков (булта ЦСКА), Васильев, Филиппов (Москвагай «Динамо), Кузнецов, Шаталов, Тюрин («Крылья Советов»), добтологшод Михайлов, Петров, Харламов, Викулов (ЦСКА), Шалимов, Шадрин, Якушев («Спартак»), Мальцев (Москвагай «Динамо»), Капустин, Лебедев, Анисин, Бодунов («Крылья Советов) гэгшэд болоно.

Манай ороной хоёрдохи суглуулагдамал командын гэшүүд декабриин хоёрдохи хахадhаа Канадын эрхим командануудтай хэдэн уулзалга үнгэргэхэ болонхой. Тренернүүд В. Тихонов, А. Прилепский гэгшэдэй тодоруулhанай ёhoop, командын бүридэлдэ вратарьнууд Полупанов (Москвагай «Динамо»), Криволапов («Спартак»), хамгаалагшад Астафьев, Куликов, Фёдоров («Торпедо»), Коротков («Спартак»), Волченков (ЦСКА), Глухов, Терёхин («Крылья Советов»), Крикунов («Кристалл»), добтологшод Котов, Репнев, Климов («Крылья Советов»), А. Голиков («Химик»), Балдерис (Ригын «Динамо»), Лобанов («Спартак»), Жлуктов, Попов (ЦСКА), Краев, Орлов («Торпедо»), Бариnев («Кристалл»), Девятов (Москвагай «Динамо») гэгшэд абтаhан байна.

Ороной суглуулагдамал командада оруулагдаhан эдэнэр уласхоорондын хэдэн уулзалгануудай удаа өөhэд өөhэдынгөө командануудта бусаха юм. Энээнhээ гадна декабриин hүүл, январь hарын эхин багаар дээдэ классай олон команданууд хилын саагуур үнгэргэгдэхэ шэнэ жэлэй наадануудта хабаадалсаха болонхой. Жэшээнь, «Крылья Советов» — США-да, ЦСКА — Канадада, Москва, Ригын «Динамо», «Спартак», «Торпедо» команданууд Швецидэ наадаха юм. Мүн «Химик», Ленинградай СКА команданууд хилын саана ошожо наадахаар хүлеэгдэнэ.

Тренернүүд Ю. Морозов, И. Тузин гэгшэдэй бэлдэhэн СССР-эй суглуулагдамал залуушуулай команда дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэхэ «туршалгын» хоёрдохи уулзалгада хабаадалсаха байна. Эдэ наадануud Виннипег болон Канада, США-да дүтэ городуудай стадионууд дээрэ үнгэргэгдэхөөр хараалагдана. Совет ороной залуу хоккеистнүүд далайн саана ошохынгоо урда тээ Швециин стадионууд дээрэ хэдэ хэдэн уулзалга үнгэргэхэ болоно.

(ТАСС).

ҮНШАГТЫ, hонирхохол байхат

ҮНЭТЭ ОЛДОШО

ЭРТЭ УРДА САГАЙ хүнүүдэй үлөөhэн зурагууд Керала штадтахи Кудакадумала гэжэ райондо олдоhон байна. Энэ хэг эрдэмтэдэй элирхэйлэн гэршэлhэнэй ёhoop, энэ хадаа мегалитическэ барилга болоно. Тэрэ манай ээрын урда тээхи 10-дахи мянган жэлдэ хабаатай. Энэ галерей элдэб агы нүхэнүүдhээ бүридэнэ. Эдэнь хоорондоо hонирхолтойгоор холбогдонхой. Хатаршадые, ангуушадые, зэрлиг ан амитадые зураглаhан, эдээндэ нүгэдэн шүтэдэг байhан дүрсэгэйгөөр зурагдаhан байха юм. Кудакадумаладахи агы нүхэнүүдтэ олдоhон зурагууд Карнатака ба Мадхья — Прадеш штадуудта урда тээнь олдоhон зүйлнүүдтэй адлирхуу байна гэжэ Калькуттын университедэй эрдэмтэд Л... Окантхурутх, М. Р. Рагхава Уорриер тэмдэглэбэ. Энэ... эртэ сагта Урда ба Түбэй Индидэ ажаhуугшадай хоорондо бата холбоо барисаатай байhан тухайнь тобшолол хэхэ арга олгоно. Кераладh архео... логуудай олоhон зүйлнүүд ехэ үнэтэй сэнтэй байна. Энэ... эртэ урда сагта Индиин газар дэбисхэр дээрэ ажаhууhан зүйнүүдэй байра байдалыень шэн... жэлхэдэ туhа хүргэнэ гээд эрдэмтэд тэмдэглээ.

СӨӨРЭМҮҮД СОО... ХАШАРҺА МҮНГЭН

ЯПОНОЙ ниислэл хотын... нуур сөөрэмүүдтэ ажамидардаг карпнуудта, хөөлэнтэ... нүүдтэ хүшэр бэрхэтэй болонхой байнхай. Ушарынь юуб гэбэл, бэе бэедээ дуратай залуу хүбүүд, басагад зол жаргал... туршажа, хашарhа мүнгэ Токиогой нуур сөөрэмүүд руу хаядаг байха юм. Хашарhан мүнгэн уhан соо удаан байхадаа, гутажа, жэбэржэ, загаhадта ехэ хоро хүргэнэ.

Һаяхан Токиогой вокзал шадархи сөөрэм сооhоо 3 мянга... шахуу иен хашарhа мүнгэ гаргагдаа. Гансал япон хүзон хашарhа мүнгэ уhа руу хаяна бэшэ. Япон иенгүүдhээ гадна, американ центнүүд, итальян лирнүүд, мүн бусад оронуудай хашарhа мүнгэн уhанай оёорhоо абтаа.

ҮШӨӨ НЭГЭ ЧЕМПИОН...

ДОРТМУНД хотын нэгэ жолоошон яла түлэлгөөр өөрэ... янзын чемпион болобо. Автомашинаая паркда байлгаха ёhо гурим эбдэhэнэйнгээ түлөө тэрэ зургаа hарын турша соо 5.080 маркаар яладуулhан байха юм.

ЭРТЭ УРДА САГАЙ АТТЕНДОРФДОХИ АГЫ НҮХЭН

ГЕРМАНИИН Федеративна республикын Аттендорф... райондо газар малтаха үедэ сталактитова агы нүхэн олдоо. Энэ агы нүхэн 200 мянга шахуу жэлэй урда тээхи сагта хабаатай байна. Агы нүхэн 5 залгалаа хүндыhөө бүридэнэ. Эдэнь гурба метр үндэртэй юм.

«БЕНГА» ГЭЖЭ ЭРЕЭН ГҮРӨӨҺЭН ГҮЛГЭЛБЭ

«БЕНГА» гэжэ нэрэтэй эреэн гүрөөhэн Ростогой зоопаркда ажамидардаг юм. Тэрэ гурбахаяа табан гүлгэ түрөө. «Бенга» долоон гүлгэ түрөө гэжэ мэдээсэл дүрбэн жэлэй урда тээ бүхы дэлхэй дээгүүр тараа hэн.

Энэ эреэн гүрөөhэн барянда байбашье, дүн хамта 22 гүлгэ түрэhэн байна.

(ТАСС).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Байгаалида ленинскэ ёhoор хандаха» түрүү бэшэг. КПСС-эй ЦК-гай Политбюродо, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ. «Мүрысөөнэй ябаса тухай туужа бэшэг» — суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаhан. Байгаали хамгаалха бүхэроссин 50 жэлэй ойдо зорюулагдана.

Гурбадахи хуудаhанда. «Союз» — Аполлон»: замбуулинда уулзатараа» — И. Железновой статья. Буряадай АССР-эй арадай хинагшадай комитедтэ. Хилын саана.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. Байгаали хамгаалха асуудалаар материалнуудай суглуулбари.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 17.20 — «Московские коньки» — фигурна hолжоролгоор уласхоорондын мүрысөөн (үнгэтэ). 18.50 — 19.00 — Забhарлалга. 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа.

Улаан-Үдэ. 19.30 — «Пропагандистнарта, hуралсагшадта туhаламжа». 19.50 — Телевизионно hонин. 20.10 — «Танай бэшэгүүдээр». 20.30 — «Уран зураашад үетэн тухайгаа». 21.10 — «Эмил Дмитровой дуунууд».

«Орбита». 21.45 — Энергетикын талаар СЭВ-эй оронуудай хани барисаан. 22.30 — «Московские коньки» — фигурна hолжоролгоор уласхоорондын мүрысөөн. 24.00 — «Время» мэдээсэлэй программа.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 19.30 — «Спортлотогой тираж». 19.40 — Л. Власенко наадаха (үнгэтэ). 20.00 — «Театр из Паневежиса» искусствын габьяата ажал ябуулагша В. Комиссаржевский дамжуулга хүтэлбэрилнэ.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТЕЛЕФОН·ТЕЛЕГРАФ·РАДИО

ДЭЛХЭЙН ГАЗЕТЭНҮҮД ЮУН ТУХАЙ БЭШЭНЭБ?

Һанамжануудаа хэлсэхын тула КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй хани ёhоной албанай хэрэгээр Францида ошоод бусалгын дүнгүүдые гадаадын хэблэл үргэнөөр шэнжэлэн толилно. «Франко-совет коммюнике, гар табигдаhан хэлсээнүүдэй удха шанар Л. И. Брежневэй, В. Жискар д'Эстэнэй хоорондо Рамбуйедэ болоhон уулзалгын hайн үрэ дүнгүүдые элирхэйлэн гэршэлнэ», — гэжэ газетын политическэ директор, ФКП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ФКП-гэй ЦК-гай секретарь Р. Леруа «Юманите» газетын түрүү бэшэг дотор бэшэнэ. КПСС-эй XXIV съезд дээрэ hайшаагдан абтаhан эб найрамдалта программые бэелүүлхэ талаар шэнэ алхам хэгдээ гээд статьягай автор тэмдэглэнэ.

Советскэ Союзай, Франциин хүтэлбэрилэгшэдэй хоорондо болоhон уулзалганууд СССР-эй гадаадын политикын онсо шэнжые элирхэйлэн гэршэлнэ гэжэ Чехословакиин «Млада фронта» газетэ мэдээсэнэ.

Манай үе сагта экономическа харилсаанай хэмжээе үргэдхэн дээшэлүүлгэ оронуудай хоорондохи политическэ харилсаанда ехэ нүлөө үзүүлхэ байна гээд газетэдэ бэшэнэ. Тиимэhээ 1975—1979 онуудай экономическа харилсаан тухай совет-француз хэлсээн эдэ хоёр ороной хоорондохи политическэ харилсаанда, уласхоорондын шахардуу шанга байдал hуларуулгада шухала нүлөө үзүүлхэ байна.

Рамбуйедэ болоhон хөөрэлдөөнүүд хани барисаанай, үгээ ойлголсолгын оршон байдалда үнгэржэ, СССР-эй ба Франциин хоорондохи харилсаанай hайжаржа байhые элирхэйлэн гэршэлбэ. Энэнь ондо ондоо социальна байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан ёhoор зэргэ оршохо гуримые батална гэжэ Болгариин «Труд» газетэ бэшэнэ. Эдэ хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүд КПСС-эй XXIV съезд дээрэ hайшаагдан абтаhан эб найрамдалта программын тон зүб байhые гэршэлнэ.

Хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүд hайн, холын хараатай байна гээд ПОРП-ын ЦК-гай орган — «Трибуна люду» газетэ бэшэнэ.

«Союз-16» гэжэ замбуулинай онгосын программаяа амжалтатайгаар дүүргэhэн тухай Москваhаа абтаhан мэдээсэлнүүдые дэлхэйн газетэнүүд үргэнөөр толилно.

Энэ хадаа 1975 оной июль hарада үнгэргэгдэхэ совет-американ хамтын туршалгада бэлэдхэл болоно. Онгосын аппаратура гэмгүй hайнаар хүдэлөө, совет космонавтнуудай бэе махабад hайн гэжэ «Вашингтон пост» газетын Москвада байдаг корреспондент бэшэнэ.

«Юрэнхы дэлгүүртэ» хабаатай гүрэнүүдэй ба правительствануудай толгойлогшонорой зүблөөн Парижда нээгдэбэ. Энээндэ газетэнүүд гол анхаралаа хандуулна.

Парламенттай республика байлгахын түлөө Грециин hунгагшад эрид мэдүүлбэ гээд газетэнүүд. Грецидэхи референдумэй дүнгүүдые шэнжэлэн тайлбарилхадаа, бэшэнэ.

Хүтэлбэрилхы либерально-демократическа партиин шэнэ түрүүлэгшэ Т. Мики түрүүтэй Японой министрнүүдэй кабинедэй бүридүүлэгдэжэ байhан тухай мэдээсэлнүүдые Японой бүхы түбэй газетэнүүд түрүүшынгээ хуудаhануудта толилно.

(ТАСС).

БУДАПЕШТ

АРАД ЗОНОЙ АША ТУҺАДА

ТАСС

ВСРП-гэй X съездын хараалhан зорилгонуудтай, түсэбтэ табадахи табан жэлэй даабаринуудай үндэhөөр 1974 ондо арадай ажахы хүгжэhэн байна гээд ВСРП-гэй ЦК батална гэжэ ВСРП-гэй ЦК-гай эндэ үнгэргэгдэhэн үргэдхэгдэмэл пленум тухай информационно мэдээсэл дотор хэлэгдэнэ.

Ниитын үйлэдбэри, түсэбөөр хараалагдаhанда орходоо, hураггүй түргөөр хүгжэhэн байна. Венгриин Арадай Республикын национальна олзо доход 1973 оной хэмжээе 6 процентээр үлүүлээ. 1974 ондо промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 8 процентээр ургаhан байна. Энэнь гол түлэб ажалай бүтээсэ дээшэлүүлhэнэй ашаар туйлагдаа.

Хүдөө ажахын үйлэдбэрие хүгжөөхэ талаар hайла ехэ үрэ дүнгүүд туйлагдаа. Оросhото ургамалнуудай, кукурузын үндэр баян ургаса хуряаhанай ашаар орон доторхи бүхы эрилтэнүүдээ хангахаhаа гадна, харяин гүрэнүүдтэ худалдаха аргатай болоhон байна.

1975 ондо бэелүүлхэ даабарита тоонуудые ВСРП-гэй ЦК мүн лэ хараалаа. Национальна олзо доход — 5—5,5 процентээр, промышленна үйлэдбэри — 6 процентээр, хүн зоной олзо доход 3,5 процентээр ургаха байна. 90 мянга шахуу квартира барихаар хараалагдана.

АФИНА

РЕСПУБЛИКЫН ТҮЛӨӨ ОЛОНХИНЬ ДУУГАА ҮГЭБЭ

ТАСС

Монархи hэргээлгэдэ эсэргүүгээр, республика байгуулхын түлөө Грециин арад эрид шууд тэмсэхэ хүсэлэнтэй байhанаа мэдүүлбэ. Республиканска байгуулалтын түлөө референдумэй үедэ hунгалтада хабаадагшадай 69 процентнь — республика байгуулхын түлөө, оройдоол 31 процентнь монархиин түлөө дуугаа үгэhэн байна.

Референдумэй түрүүшын дүнгүүдэй эли болоходонь, хэдэн зуугаад мянган хүн Афинын үйлсэ гудамжануудта гаража, омогорхол баяраа мэдүүлээ. Оппозиционно бүхы партинууд референдумэй дүнгүүдые hайшаагаа.

Гүрэн түрэеэ хүтэлбэрилхэ арга формо тушаа тодо бэшэ байлгые референдумэй дүнгүүд усадхаха байна гэжэ премьер-министр К. Караманлис мэдүүлбэ. Правительствын тусхай түлөөлэгшын хэлэhэнэй ёhoор, мүнөө Лондондо ажаhуудаг король Константин орондоо бусажа ерэхэгүй ёhотой гэжэ К. Караманлис тоолоно.

Грециин парламентын түрүүшын сесси декабриин 9-дэ нээгдээ. Һаяар республикын саг зуурын президент hунгагдаха зэргэтэй.

ДЕЛИ

КПИ-гэй съездые угтуулан

ТАСС

КПИ-гэй X съезд 1975 оной январь hарын hүүл багта Андхра-Прадеш штадтахи Виджаявада хотодо болохо юм. Тиин эдэ үдэрнүүдтэ съездэдэ зорюулагдаhан конференцинүүд Индиин элдэб штадуудтахи Коммунис партиин организацинуудта үнгэргэгдэжэ байна гээд КПИ-гэй Андхра-Прадеш штадтахи эмхиин Соведэй секретарь Таммареддии Сатьянарайана ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө хэлэбэ. Шухала хэрэгтэй эдеэ хоолой зүйлнүүдэй оптово худалдаае гүрэнэй мэдэлдэ абаха шухала гэжэ тус штадай Визагапатам хотын коммунистнууд эрилтэ табина.

НИКОЗИ

КИПРТЭХИ БАЙДАЛ

ТАСС

Ороной президент архиепископ Макариосай Никозида бусажа ерэhэн тухай мэдээсэлнүүдые Кипрэй хэблэл үргэнөөр толилно. Арал дээрэхи байдал түбшэн намдуу байhаар. Олониитын митинг дээрэ Макариосай хэлэhэн үгые киприодууд халуунаар зүбшэн хэлсэнэ. Арсалдаа хёмороое усадхаха. Кипртэхи асуудалые шиидхэхэ зорилготойгоор киприот-түүрэгүүдтэй хөөрэлдөөнүүдые хэхээр бэлэн байhан тухайдаа онсолон тэмдэглэhыень газетэнүүд гол анхаралаа хандуулна.

Орон дотор конституционно хуули ёhо hэргээхэ замда үшөө ехэ бэрхэшээл түбэгүүд тохёолдоно гэжэ Кипрэй хүн зон hайн ойлгоно. Кипртэ ажаhуудаг грегүүдэй, түүрэгүүдэй хоорондо национальна хёмороо үүдхэхые hэдэдэг хархис хүсэнүүдэй бии байhаниинь элитэ. Кипрэй асуудалые эб найрамдалта демократическа аргаар шиидхэжэ болоно гээд киприодууд тоолоно.

ТОКИО

Японой таряашадай байдал хүндэрнэ

ТАСС

Мүнгэнэй үнын уналга япон таряашадай байдалда муугаар нүлөөлнэ. Японой газар таряалангай ба модо тарижа hуулгалгын министерствын мэдээнүүдэй ёhoор, энэ финансын жэлэй түрүүшын хахадта (энэ финансын жэл 1975 оной мартын 31-дэ дүүргэхэ) таряашадай бүлэнэрэй бодото олзо доход нёдондо жэлэйхиhээ доошо ороhон байна. Газар таряалан дээрэ, мал ажалда олоhон мүнгэ зөөреэрээ бэшэ, харин хото городуудта олоhон олзоороо эдэнэй hууна.

СИНГАПУР

Гонконгдо — КНР-эй финансын эмхи зургаанууд

ТАСС

Дүн хамта 1 миллиард 200 миллион доллар мүнгэтэй Гонконгдохи финансын ная шахуу эмхи зургаан Хитадай Арадай Республикада хабаатай байна. Хитадай газар дээрэ байдаг Англиин энэ колонидохи валютно-финансын бүхы ябуулганууд эдээгээр дамжуулан Пекин хүтэлбэридэг юм. Мүн Гонконгдо американ, япон, хитад капиталнуудай хоорондо шанга тэмсэл болоно.

Газетымнай удаадахи номер декабриин 1... гараха.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ

«БУРЯАД ҮНЭН» 1974 оной декабриин 11. 4-дэхи хуудаhан. Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-00687. Заказ № ...